

§ 4.

Vid härefter skedd föredragning bordlades äfven för andra gången:
 Bevillnings-Utskottets utlåtande N:o 3 och Andra Kammarens Andra
 Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 24).

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 4, i anledning af återremiss i
 vissa delar af samma Utskotts betänkande N:o 2, angående allmänna be-
 villningen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes klockan half 3 e. m.

In fidem.

Joh. Malmberg.

Onsdagen den 5 April.

Kl. 10 f. m.

Under detta sammanträde ledde Herr vice Talmannen Kammarens
 förhandlingar.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne Mars.

§ 2.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5, angående väckt
 motion om ändring af 31 § Regeringsformen och 13 § Riksdags-ordningen.

Härvid anförde:

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Då jag reserverat mig
 emot Konstitutions-Utskottets förevarande utlåtande, så anser jag mig
 skyldig att inför Kammaren framlägga de skäl, som gifvit mig anledning
 dertill.

Jag har nemligen utgått ifrån en beräkning öfver folkmängdens för-
 delning på landsbygden och på städerna samt antalet af hvarderas repre-
 sentanter inom Andra Kammaren. Beträffande folkmängden har jag hållit

mig till de officiella statistiska uppgifterna för år 1869, som äro de sista hittills offentliggjorda, och torde man få antaga att några väsentliga förändringar i detta hänseende icke uppstått sedan nämnde års slut. Jag har då funnit, att landsbygden, hvars folkmängd, enligt nämnda uppgifter, bestiger sig till 3,627,407 personer och hvars antal representanter (inom Andra Kammaren) utgör 136, sålunda har en representant för hvarje antal af 26,826 personer, under det att städerna med en sammanräknad folkmängd af 531,350 personer, hvilka för närvarande representeras af 55 riksdagsmän, ega en representant för hvarje antal af 9,660 personer. Denna stora skilnad mellan land och stad, i afseende på antalet representanter i förhållande till antalet innevånare, kan icke hafva sin grund deruti, att städerna skulle behöfva ett starkt försvar för sina enskilda intressen gent emot landsbygdens, ty sådant kan numera icke komma i fråga, utan måste anses bero på den högre grad af bildning, som städernas innevånare i allmänhet ansetts innehafva i förhållande till landsbygdens, och hvilken torde vara en följd deraf, att de högre elementarläroverken äfvensom andra högre läroverk alltid äro förlagda till städerna. Men om detta gäller för de större städerna, så gäller det deremot icke för en stor del af de mindre, bland hvilka många icke äro att betrakta annorlunda än såsom större byar å landsorten. Nu stadgar 3:dje momentet af Riksdagsordningens 13 §, att i hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen, men att öfriga städer med egen jurisdiktion skola hädanefter hvart tionde år, räknadt från den af Konungen första gången gjorda indelningen, af Kammaren ordnas i valkretsar af minst 6,000 och högst 12,000 personers folkmängd; och då jag på grund af detta stadgande sökt göra en beräkning, huru förhållandena kunna komma att gestalta sig, sedan Kammaren efter de första tio årens förlopp bestämt sistnämnda städers indelning i valkretsar, så har jag kommit till följande resultat. Inledningsvis vill jag dock först nämna, att, om jag undantager de nio städer, som hafva öfver 10,000 innevånare, och hvilka för närvarande, med en sammanräknad folkmängd af 301,822 personer, välja 27 riksdagsmän, de öfriga städerna synas mig hafva ett jemförelsevis större antal representanter än de egentligen borde; ty, med en sammanräknad folkmängd af endast 229,528 personer, välja dessa öfriga städer icke mindre än 29 riksdagsmän, ehuru de proportionsvis endast borde välja 20, eller, om folkmängden dividerades med 10,000, högst 22 riksdagsmän. Det antal riksdagsmän, af hvilket rikets samtliga städer i närvarande stund *borde* vara representerade, utgör sålunda 47 eller högst 49.

Låt oss nu se till hur det skulle blifva om det otroliga inträffade, att alla de 52 städer, hvilka hafva mindre än 3,000 innevånare, befundes lugade att komma under landsrätt, och att så verkligen äfven skedde. Vi hade då kvar först 9 städer med öfver 3,000 och under 4,000 innevånare, hvilka kunde sammanslås till 3 valkretsar: vidare 12 städer med öfver 4,000 och under 6,000, hvilka kunde sammanslås till 5 eller högst 6 valkretsar; samt slutligen 17 städer med öfver 6,000 innevånare, hvilka följaktligen icke kunde sammanslås, och för hvilka mot en sammanräknad folkmängd af 361,848 personer skulle svara 35 eller högst 36 representanter.

Hela antalet stadsrepresentanter blefve då 43 à högst 45, och skilnaden, mot hvad det under nuvarande förhållanden egentligen borde vara, blefve således endast 4 eller i värsta fall 6. Någon betänkligare rubbning i förhållandet mellan stads- och landsrepresentanter skulle således icke genom det antagna förhållandet inträffa, äfven om landsrepresentanternas antal genom de 52 städernas förflyttning under landsrätt skulle ökas med en eller annan.

Man skulle möjligen kunna göra den invändningen, att förhållandet mellan Första och Andra Kammaren härigenom komme att rubbas; men för min del tror jag, att icke heller detta skulle i någon betydligare mån blifva fallet. När nya Riksdagsordningen först trädde i gällande kraft, så bestod Första Kammaren af 120 representanter samt Andra Kammaren af 180, och detta var helt och hållet enligt den proportion, som man vid grundlagens stiftande hade förutsatt, nemligen såsom 2 till 3. Under nuvarande riksdag finnas i Första Kammaren 126 och i Andra Kammaren 191 representanter, och således se vi, att om Andra Kammaren nu skulle förlora ett par representanter, så komme man tillbaka till alldeles samma proportion som från början egde rum.

Några statistiska skäl synas således icke gifva vid handen, att nu ifrågavarande grundlagsförändring skulle vara af behovet påkallad.

Vill man åter betrakta sakens praktiska sida, så kan man fråga hvilken fördel en mindre stad möjligen har af att välja riksdagsman gemensamt med en större. Svaret torde blifva, att den mindre staden aldrig har utsigt att få någon inom sitt område boende person till sin representant, utan får nöja sig med en från den större, och denne kan omöjligen känna till förhållandena inom den lilla staden så väl, som en representant från staden sjelf eller dess närmaste omgifning skulle kunna. Och att staden i det andra fallet möjligen skulle få sin representant från landsbygden, eller tvärtom domsagan sin representant från staden, betydde föga, ty dessa småstäder, hvilka frågan här egentligen gäller, äro i allmänhet sådana, som stå i den närmaste och innerligaste beröring med den kringboende landtbefolkningen, så att stad och land ömsesidigt känna hvarandras behof och lefnadsvilkor.

Af dessa anförda skäl kan jag icke annat än yrka afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr Hæggström: Den fråga, som nu föreligger till pröfning, är icke ny. Den har redan en gång förut, ehuru under en annan form, vid 1867 års riksdag utgjort föremål för behandling af Kammaren. Motionären var då, likasom nu, en representant för landsbygden, och hans motion, hvilken hade samma syfte som den här förevarande, att få vissa städer förlagda under landsrätt, emottogs här ganska ogünstigt, så att af de 19 ledamöter, som yttrade sig vid remissen, 12 talade ovilkorligt emot förslaget och af de öfrige egentligen endast en enda mera prononceradt för detsamma.

Nu har emellertid en motionär inom Första Kammaren återupplifvat detta förslag, ehuru han deråt gifvit en annan utgångspunkt, och han har fotat det på, enligt sin uppfattning, så lösliga grunder, som att "många"

af rikets mindre städer "önskade att afsäga sig egen jurisdiktion och att i judicielt hänseende förläggas under landsrätt". Jag tillåter mig fråga, hvad som berättigar denne motionär till antagandet, att dessa mindre städer "önska" något sådant. Allt sedan år 1867, då frågan härom sedanast var å bane, har, åtminstone såvidt jag vet, man *icke* förnummit någon dylik "önskan" från våra mindre stads-samhällen, uttalad på ett sätt, som kan vara egnadt att utgöra ett verkligt *bevis* för dess befintlighet, ty jag föreställer mig, att, om en förening med landsbygden under gemensam jurisdiktion varit för sagda städer ett "kändt behof", en eller flera bland dem skulle i sådant fall haft sig angeläget att derom göra framställning hos Riksdagen genom sina representanter i denna eller i Första Kammaren. Såsom vi alltför väl känna, har detta dock icke skett. På nämnda, jag upprepar det, lösa grundval har motionären emellertid byggt sitt förslag, hvilket sedermera blifvit på det varmaste omhuldadt af Konstitutions-Utskottet.

De skäl för öfrigt, som vid 1867 års riksdag anfördes af flere bland städernas representanter inom denna Kammar såsom motiv för afslag å Grefve Posses då väckta motion i detta ämne, voro, enligt min tanke, goda samt tillfyllestgörande, och det väcker i sanning min förundran, att Konstitutions-Utskottet vid frågans pröfning icke vid dem fästade större vikt. Deremot talar Utskottet här om, att ett förslag till underdånig skrifvelse rörande detta ärende, som Andra Kammaren vid sistlidne riksdag för sin del beslutit att aflåta till Kongl. Maj:t, afböjdes af Första Kammaren "utan egentlig diskussion". Utskottet kunde gerna hafva gått så långt, att det sagt: "utan *all* diskussion", ty utom en talare, hvilken dertill råkade att vara den, som nu väckt motion i ämnet, yttrade sig för öfrigt i frågan ingen enda ledamot till förmån för det då väckta förslaget, som afstyrktes af Lag-Utskottet, till hvars behandling detsamma den gången blifvit öfverlemnadt.

Bland de argumenter, som vid 1867 års riksmöte här i Kammaran anfördes emot det då väckta förslaget, var, bland andra, ett, vid hvilket jag för min del fäster synnerligt afseende och anser vara i hög grad egnadt att ådagalägga den menliga inverkan å de mindre städerna ett antagande af hvarje dylikt förslag skulle komma att i verkligheten utöfva. En talare framhöll nemligen då den betänkliga omständigheten, att, om någon eller några af dessa städer förlades under landsrätt, de skulle i och med detsamma beröfvas rättigheten att ega boktryckeri, enär Tryckfrihetsförordningen föreskrifver, att boktryckeri må anläggas endast i stad, der magistrat finnes. Det synes mig verkligen vara något hårdt att, som Utskottet här vill, beröfva dessa städer en rättighet, på hvilken de tvifvelsutan sätta högt värde, och som dertill blifvit i grundlagen dem tillförsäkrad. Åtminstone hade det väl varit Utskottets skyldighet att vid frågans pröfning taga jemväl detta viktiga förhållande i allvarligt och behörigt öfvervägande samt att följaktligen föreslå till hvilande någon så beskaffad förändring äfven af Tryckfrihetsförordningen, att de mindre städerna komme att bibehållas oförkränkta vid en rättighet, som de i enlighet med denna förordning i anmärkt hänseende redan åtnjuta.

Tvåne af städernas härvarande representanter, hvilka sedermera erhållit plats vid Konungens rådsbord, yttrade sig äfven i samma fråga, och

båda framhöllo också, utom detta skäl, många andra som talade mot det förslag jag nu omnämmt. En annan talare från samma tid erinrade, hur som många städer erhållit stora, enskilda donationer just för att kunna upprätthålla egen jurisdiktion, såsom exempel hvarpå han särskildt anförde, att Norrtelje då helt nyss erhållit ej mindre än 500,000 R:dr i och för detta ändamål.

Jag tror således, att frågan gerna kan hvilas — icke "till vidare grundlagsenlig behandling" — utan i de dödas ro, till dess Kammaren verkligen får från dessa mindre städer emottaga framställning om deras egen "önskan" att beröfvas sin jurisdiktion, då det först kan vara tid för Kammarren att taga saken på allvar om händer. Jag yrkar följaktligen afslag å betänkandet.

Herr Nils Larson: Vid behandlingen inom Konstitutions-Utskottet utaf detta ärende har jag instämt i den mening, som finnes uttalad i betänkandet, och jag vill äfven nu göra detsamma. Såsom hvar och en vet, är det icke mer än fem år sedan nya Riksdagsordningen antogs, samt i och med detsamma förhållandet mellan land och stad i afseende på representationsrätten sednast reglerades. Reformförslaget motogs, såsom vi äfven alla veta, med mycket stor belåtenhet af alla landsbygdens innevänare, och man kan väl på grund af detta förhållande säga, att en alltför stor andel i representationen inom Andra Kammaren icke blef städerna tillmätt genom denna Riksdagsordning. Nu har visserligen den förste ärade talaren, medelst angifvande af åtskilliga statistiska siffror, sökt visa, att i förhållande till folkmängden städerna äro starkare representerade än landsbygden, och förhållandet är äfven i verkligheten sådant, med detta var något som man icke sväfvade i okunnighet om, när Riksdagsordningen antogs. Man visste det tvärtom allt för väl, och jag antager att äfven den värde talaren visste det. Sjelf kan jag bevittna, att samme talare icke var den miust verksamme bland dem, som ville hafva den nya Riksdagsordningen antagen, och jag sluter deraf att han åtminstone då var belåten med det förhållande, som i nämnda hänseende stadgades emellan stad och land. Huruvida några omständigheter sedan dess verkat derhän, att sagda förhållande borde i mer eller mindre mån ändras, har jag mig icke bekant, och icke heller har jag derutinnan fått någon uppgift af de tvänne talare, som ytttrat sig före mig. Jag tror icke ens man kan antyda, att städerna skulle på något sätt hafva, genom något sitt tillgörande, förverkat den rätt, som åt dem gafs i och med nya Riksdagsordningens antagande. Således kan jag icke finna det vara annat än rätt och tillika billigt, att städerna, för så vidt de vilja vara bibehållna vid denna rätt, också fortfarande ega att tillgodonjuta densamma, så länge och till dess det blir visadt, att förhållandet mellan landsbygdens och städernas representationsrätt icke är sådant som det borde vara, något som nu icke alls är visadt eller ens blifvit försökt att visas. Skulle man i alla fall önska att genom något slags åtgärd förmå städerna att i större eller mindre mån frångå den rätt, som de för närvarande hafva, så må jag säga, att man med ett afslag å nu föreliggande betänkande alls icke skulle vinna sitt syftemål, utan följderna blefve då endast, att hvarje stad, som vore mån att bibehålla den representationsrätt densamma fått,

också blefve mån att bibehålla sin egen jurisdiktion. Men samma mål skulle deremot, om man eljest funne tillståndigt att ingå på den vägen, kunna vinnas genom att helt enkelt stadga, det stad och land skulle i allmänhet under gemensam jurisdiktion förenas, med undantag endast för vissa af de större städerna. Genom ett sådant stadgande, och under förutsättning att Riksdagsordningens lydelse tillika blefve bibehållen såsom den nu är, skulle städernas särskilda representationsrätt försvinna och i stället sammanfalla med landsbygdens. Men jag föreställer mig likväl, att ingen lärer ens tänka på att försöka en dylik utväg för att förändra det i politiskt hänseende så viktiga förhållande, som för nämnda representationsrätt blifvit genom nya Riksdagsordningen regleradt. Genom ett afslag å betänkandet komme vi för öfrigt endast derhän, att vi omöjliggjorde den omorganisation af domstolsväsendet, hvilken eljest skulle kunna befinnas lämplig och ändamålsenlig, icke endast för städerna, utan kanske i hög grad äfven för landsbygden.

Jag finner således för min del både rätt och billigt, samt tillika äfven allmännyttigt, att det af Konstitutions-Utskottet här framlagda förslaget bifalles; och jag kan åtminstone icke finna mig berättigad att motsätta mig ett förslag, som, efter hvad jag nämnde, hos sig förenar alla dessa trenne goda egenskaperna: rättvisa, billighet och allmännyttighet. Men äfven om jag ansåge mig berättigad dertill, skulle jag dock icke kunna finna mig böjd att afslå ett sådant förslag; hvarföre jag härmed vill påyrka, att Konstitutions-Utskottets föreliggande förslag måtte af Kammaren antagas såsom hvilande till framtida grundlagsenlig behandling.

Herr Ehrenborg: Mitt namn står tecknad såsom reservant å detta betänkande, ehuru jag må erkänna, att jag i min särskilda mening icke vågar gå så långt som min medreservant, hvilken nyss hade ordet. Jag anhåller fördenskull att få angifva den ståndpunkt jag inom Utskottet inlagt till frågan.

På samma gång jag gerna vill medverka till undanrödjande af hvarje hinder mot åvägabringandet af en tidsenligare samt länge ifrågasatt ombildning af underdomstolarne, har jag hyst betänklighet att tillstyrka en grundlagsförändring af den beskaffenhet, som af Utskottet här föreslagits. Den berör ett särdeles ömtåligt och grannliga ämne, nemligen förhållandet mellan antalet af landets och af städernas representanter inom denna Kammare — ömtåligt så länge våra skatteförhållanden och vår bränvinslagstiftning ställa landsbygdens och städernas intressen i många fall emot hvarandra; ömtåligt äfven derföre att, om ock den olikhet i representationsrätt, som de flesta staters grundlagar fastställt mellan å ena sidan landet och å den andra de större städerna, må erkännas vara berättigad, då nemligen grunden dertill är att söka uti den obestriddiga sanningen och erfarenheten, att högre kultur och högre bildning företrädesvis finnes, der inom ett inskränktere område äro samlade ett relativt större antal personer af alla bildningsgrader, det dock är svårt inse, hvarföre denna kultur, denna mera vidgade politiska synkrets, skall antagas i högre grad förefinnas inom dessa mycket små städer, hvilka egentligen icke äro något annat än större byar på landet, än inom våra större landskommuner t. ex. å Skånes eller Östergötlands slättbygd. I detta förhållande mellan

landets och städernas representationsrätt har nu Utskottet föreslagit visserligen en mycket liten, men dock en verklig rubbning till städernas fördel, så till vida som, enligt förslaget, trenne städer — Haparanda, Skellefteå och Borgholm — hvilka, såsom saknande egen jurisdiktion, hittills röstat med landet, skulle komma att välja med städerna; och det är lätt att aritmetiskt bevisa, att, till följd af dessa 2,000 à 3,000 personers öfverflyttning från den ena till den andra kategorien, år 1876, då Andra Kammaren skall ordna stadsvalkretsarne, det kunde blifva ett nödtvång att bilda en stadsvalkrets mera, än som eljest vore af nöden. Detta är emellertid en sådan obetydlighet, att jag deråt i och för sig knappast egnar något annat afseende, än att jag finner denna tills tädernas förmån föreslagna lilla jemkning vara egnad att väcka en björn, som sover.

Dessutom har jag, hvad hufvudfrågan angår, föreställt mig, att detta sätt att bilda ett mellanslag af städer, hvilka i afseende å jurisdiktionen skulle tillhöra landet, men med hänsyn till representationsrätten räknas bland städerna, vore mera egnadt att förveckla än att reda frågan. Jag har trots, att om en grundlagsförändring för det förevarande ändamålet anses böra ega rum, den skulle kunna verkställas på ett annat sätt, som, lemnande hvarje halfhetsåtgärd å sido, förde mera rakt på målet och gjorde det möjligt att med behörig garanti för en *verklig* stadsrepresentations lämpliga andel i denna Kammars platsnumerär, helt och hållet upphäfva skilnaden mellan landsbygden och de stadssamhällen, hvilka i sjelfva verket icke äro städer, och detta utan all rättskränkning för dessa sednare. Jag har trots det med blicken fästad å representativa författningar i våra grannländer, men *huru* jag tänkt mig detta, vill jag dock nu icke framhålla, dels för att icke binda min uppfattning för framtiden. om och när denna fråga kommer å nyo å bane och dels för att ej onödigtvis derom framkalla diskussion.

Slutligen har jag ock emot förslaget hyst någon betänklighet, ithy att detsamma skulle föranleda ej mindre än trenne små ändringar i Riksdagsordningens 16 paragraf. Detta är, mine Herrar, en del af vår Riksdagsordning, som jag uti formelt hänseende, och för inskränkning af de myckna besvärsmålen rörande riksdagsmannaval anser företrädesvis vara i behof af en omarbetning. Den handlar till större delen om det omedelbara valsättet och lider af erkända brister. Vid sistlidne riksdag väcktes ock inom denna Kammare motion om förtydligande tillägg, hvilket likväl afstyrktes; och sjelf har jag i år tagit mig friheten att inom Utskottet framlägga ett annat förslag till paragrafens omredaktion eller förfullständigande, utan att jag dock lyckats att för detsamma vinna gehör, hufvudsakligen af det skäl att Riksdagsordningen ännu vore "så ny", att man icke kunnat inhemta fullt säker erfarenhet om dess verkningar, samt att hvarje sådan förändring ansågs icke innebära tillräcklig anledning för Utskottet att till Riksdagen inkomma med något förslag. Då deremot det nu föreliggande förslaget förekom inom Utskottet, så blef detsamma, utan sådan betänklighet, tillstyrkt utan minsta svårighet. Skulle jag nu hafva rätt i min uppfattning, att 16 § Riksdagsordningen kräver en fullständigare omarbetning för att blifva till sitt innehåll tydlig och klar, och om nästkommande år något förslag dertill kunde komma att framläggas som vunne bifall, men det förslag, hvarom här fråga, nu blefve

hvilande, så skulle derigenom uppkomma det trasslet, att man år 1872 finge förklara, att ändring borde ske i ett år 1871 till hvilande antaget, fastän icke slutligen godkändt förslag.

Då härtill ytterligare kommer, att en riksdag ännu återstår af innevarande legislaturperiod och att vid densamma ett bättre förslag möjligen kan framställas, hvilket i sådant fall har utsigt att lika skyndsamt som det förevarande förekomma till slutlig pröfning och antagande, finner jag för mig icke öfvervägande skäl att nu göra detta förslag hvilande.

Herr Ljunggren: En talare har sagt, att denna fråga skulle vara densamma, som förut vid 1867 års riksdag utgjorde föremål för Kammarens behandling och ogillande, men detta är alldeles icke förhållandet. Den fråga, som då prövades af Kammaren, åsyftade att lägga vissa mindre städer under landsrätt och derigenom beröfva dem deras särskilda representationsrätt. Det förslag åter, hvilket nu är å bane, har en alldeles motsatt tendens. Det afser i stället att allt framgent bibehålla och bevara oförkränkt den nuvarande maktställningen inom Andra Kammaren mellan stad och land samt att ändock bereda rikets mindre städer fördelen att lättare kunna afsäga sig sin rätt till egen jurisdiktion, hvilken för närvarande är med representationsrättens utöfning förbunden. Man afhänder följaktligen icke dessa städer befogenhet i judicielt hänseende af hvilken de redan äro i besittning. Man gör det endast möjligt för den del af dem, som sjelfva sådant önska, att kunna hos Kongl. Maj:t begära särskildt tillstånd till en förening med kringliggande landsbygd under samma jurisdiktion, utan att derigenom blottställas för något intrång i sina politiska rättigheter.

Samma talare har vidare förmenat, att någon sådan önskan från de mindre städernas sida hittills icke låtit sig förnimma, och såsom bevis för detta sitt påstående har han anført, att ingen liten stad skulle hafva till Kongl. Maj:t ingifvit ansökan om någon förändring i öfverlyftning. Om jag icke misstager mig, har likväl en "liten" stad inom Falu bergslag sökt befrielse från skyldigheten att hålla egen jurisdiktion, men fått afslag, enär Kongl. Maj:t icke ansett sig böra i administrativ väg vidtaga en åtgärd, hvilken skulle hafva till följd en rubbning af det representativa förhållande mellan land och stad, som blifvit fastställt af grundlagen, och hvilket den motion, som här blifvit af Konstitutions-Utskottet förordad, såsom jag redan antydte, äfven afser att bibehålla oförändradt.

En annan värd talare har emellertid ansett, att den sålunda lagbestämda proportionen mellan antalet af städernas och landets representanter inom Kammaren vore mindre billig, eftersom städerna i förhållande till folkmängden blifvit tillerkända större representationsrätt än landet, och han har sagt, att dessas egna intressen icke borde här tagas i betraktande. Detta är jag äfven benägen att gerna medgifva, så framt man talar om intressen, hvilka röra mitt och ditt. I fråga åter om andra intressen af högre art, intressen som afse vetenskap och konst, handel och sjöfart, fabriker och näringar, är jag af annan mening. Visserligen vill jag för ingen del påstå, att ju icke äfven på landet många finnas, som kunde vara behöriga målsmän för dessa intressen, men efter grundsatsen har man dock rätt att antaga, att, om representanter väljas särskildt för

städerna, hvilka inom dessa stycken hafva tillgång till verkliga fackmän, sådana angelägenheter skola blifva bättre framställda och bättre bevakade. I denna förutsättning torde ock vara att söka anledningen, hvarföre hos oss, likasom i Norge, städerna erhållit en något större rätt i förhållande till folkmängden än landet att välja representanter i Andra Kammaren.

En ärad ledamot har åter velat bevisa, att städerna genom den nu föreslagna grundlagsförändringen skulle vinna *en* representant, och han grundade detta antagande deruppå, att trenne städer, hvilka för närvarande sakna egen jurisdiktion, i sådant fall skulle ingå bland antalet af dem, som ega att utse särskilde riksdagsmän. Jag tror dock ej, att en dylik följd af förslaget bör komma att nödvändigtvis ega rum, enär jag föreställer mig, att med de lifliga och lätta kommunikationer, hvilka numera finnas i vårt land, svårighet icke läter möta att så fördela valdistrikten, att nämnda städer icke komma att föranleda någon tillökning i stadsrepresentanternas antal. Dessutom har denna Kammare numera en rättighet, som innebär en tillräcklig motvigt mot denna fara, då Kammaren från och med år 1876 eger att sjelf ordna valdistrikten, och vid sådant förhållande är det tvifvelsutant sant hvad en föregående talare yttrade, att majoriteten inom Kammaren *kan* år 1876 *förminska* stadsrepresentanternas antal med sex eller sju. Farhågan för städernas *tillökning* i makt inom Kammaren genom förslagens antagande anser jag alltså för min del vara opåkallad. Deremot är den vinst, som icke minst landet skulle hemta af grundlagsförändringens genomförande uppenbar och påtaglig, då derigenom underlättas möjligheten att få rättegångsväsendet ordnad på af särskilde komiterade föreslaget sätt och förse underrätterna jemväl på landet med flere lagfarne domare, hvilket svårligen kan ske, utan att stad och land förenas under en gemensam jurisdiktion. Detta har ju redan länge varit ett önskningsmål för landsbygdens innevånare, och för min del anser jag dess förverkligande vara af en så trängande och så framstående vigt, att, då inga andra skäl kunna emot förslaget anföras, än den jag här ofvan vederlagt, det praktiska ändamålet med detsamma synes mig böra förmå Kammaren att antaga förslaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, hvarom jag äfven anhåller.

Grefve Sparre: Då vid sistlidne riksdag af en representant från Halland väcktes förslag om upphörande af den olika jurisdiktionen för stad och land, tillstyrkte jag, såsom ledamot af Lag-Utskottet, detta förslag, emedan jag, i lagskipningens intresse, ansåg förslaget vara riktigt. Vid tillfället, då nämnda förslag behandlades här i Kammaren, invände man, att det låg något under detsamma; jag tillbakavisade då denna misstanke, ty jag trodde då, såsom nu, att vi på detta rum endast och allenast styrdes af tanken på hvad som vore till nytta för landet i dess helhet; jag trodde, att den klassindelning, som man påstod utgöra förnämsta felet i vår förra representation, skulle genom det nya statskicket införande vara uppryckt från roten, samt att vi icke skulle känna oss anorlunda än som representanter af ett och samma folk. Man har det oaktadt här i dag talat om att "väcka björnen som soffer". Jag befarar, att just detta tal blåst upp till eld en gnista, som jag hoppades skulle vara för alltid slocknad. För min del förklarar jag, att, ehuru jag är le-

damot i Kammaren på grund af val i en stad, det dock aldrig någonsin kunnat falla mig in att vid förhandlingarne härstädes förfakta något annat, än hvad jag anser vara med hela landets sanna intresse öfverensstämmande. Jag har måst börja mitt yttrande med dessa ord, emedan jag icke kunde förqväfva den vemodiga känsla, som uppstod hos mig, då man nu åter vill uppväcka den der s. k. björnen, hvilken jag önskar lullad till sömns för evig tid.

Man har sagt, att då för några år sedan — jag vill minnas 1867 — en motion väcktes om förläggande af städer under landsrätt, samma motion upptagits ogünstigt, och man har sagt, att då icke någon stad tillkännagifvit sig vilja förläggas under landsrätt, man icke heller kunde veta, om reformens genomförande vore lämplig. Jag är i tillfälle att upplysa, att i det län jag tillhör, finnes en stad, hvars ansökning att förläggas under landsrätt för närvarande beror på Kongl. Maj:ts pröfning. Jag hyser den öfvertygelse, att snart allt flera städer skola finna med sin fördel förenligt att erhålla gemensam jurisdiktion med kringliggande landsbygd och blifva befriade från sin rådstufvurätter, hvilkas domböcker, förutom de obetydliga småprotokollen, innehålla blott 10 à 12 mål om året, men hvilka det oaktadt kosta städerna jemförelsevis ganska betydliga belopp. Landsbygden skulle äfvenledes vinna på en dylik reform, ty detsagornas territorialomfång blefve mindre. Då jag sålunda anser, att ifrågavarande reform erbjuder många fördelar och äfven i allmänhet i landet anses önskvärd, kan jag icke inse hvarför man skulle motverka densamma. Jag inser icke heller, hvarföre städernas särskilda representationsrätt bör bero deraf, att de hafva särskild jurisdiktion. Jag kan icke inse, att denna rätt har något sammanhang med eller betingas af den egna jurisdiktionen. Jag föreställer mig till och med, att det är genom ett förbiseende, som man i grundlagen intagit det stadgande, att städernes rättighet till väljande af representant skall vara beroende på om de ega egen jurisdiktion, och att detta stadgande tillkommit i den nya Riksdagsordningen endast derföre att det stod i den gamla; just derföre att samma stadgande således genom en tillfällighet inkommit i grundlagen, anser jag äfven — ehuru jag i allmänhet icke är benägen för några ändringar i Riksdagsordningen — att man utan tvekan kan bifalla den förändring deri nu föreslagits.

En talare har sagt, att det icke är någon fördel för de smärre städerna att vid riksdagsmannaval föras tillsammans i en valkrets med en större stad, som ligger från dem aflägsset, emedan småstäderna vid valet skulle komma att ligga under, hvarföre det äfven vore bättre för dem att välja med landsbygden. Om detta vore sannt, så kunde detta vara ett skäl att upphäfva den nu rådande skilnaden i fråga om riksdagsmannaval å landet och i städerna, men så länge denna skilnad ännu iakttages, så länge man anser, att handels-, närings- och industri-intressena böra hafva särskilda representanter, så finner jag icke det ringaste skäl att minska eller förändra dessa representanters antal.

Det har blifvit yttradt, att städerna i allt fall äro jemförelsevis starkare representerade än landsbygden. Enligt Statistiska komitéens berättelse, hvilken jag här håller i min hand, utgöra visserligen städernas innevånare något öfver en åttondedel af landets innebyggare, och stads-

representanterna en femtedel af Riksdagens ledamöter, men tron I väl, mine Herrar! att denna femtedel utöfvar något menligt inflytande på representationen? Eller måtte icke representanterne från landet känna sig tillräckligt starka att, om deras intressen hotas, skydda dem? Jag är fullt öfvertygad, att landtmannaintresset är i vår svenska representation alldeles tillräckligt tillgodosedt, och att någon tillökning i det afseendet eller nedsättning af stadsrepresentanternes antal icke är af behovet påkalladt. Skulle också, på sätt en talare här antydte, den förändring, som nu föreslagits, föranleda dertill, att *en* riksdagsman, utöfver hvad antalet nu är, skulle från städerna utses, så står det ju alltid i Riksdagens makt att redan år 1876 jemna detta förhållande.

Man har sagt, att det vore orätt, om städerna i politiskt afseende vore att betrakta såsom städer, men deremot i judicielt hänseende tillhörde landsbygden. Jag kan omöjligt inse, att deri kan ligga något ondt. Icke kan man tänka sig, att representationen skulle röna någon inverkan, af, huruvida jag står under en stads domvärjo eller under en landsbygds. Deremot synes det mig vara i aldra högsta måtto oriktigt att göra politisk valrätt i någon mån beroende deraf, om jag dömes på ett ställe eller på ett annat. Vill man på annat sätt bestämma några garantier mot stadsrepresentanternes alltför stora antal, så må man göra det, men att låta städernas valrätt bero blott på den tillfälligheten, om staden vill med stora kostnader upprätthålla egen jurisdiktion eller icke är en orimlighet, helst detta stadgande föranleder vidmakthållandet af dessa små jurisdiktioner i städerna, der domrarne, just därför att de hafva för litet att göra såsom domare, icke vinna den utbildning och skicklighet som de böra besitta. Dessa små jurisdiktioner äro således, förutom det att de äro ganska betungande att underhålla, jenväl ur rättsskipningens synpunkt skadliga och förtjena därför icke att bibehållas.

På grund af hvad jag anfört, får jag tillstyrka bifall till det nu framlagda förslaget.

Herr Jöns Pehrsson: Vid första påseende synes detta förslag icke innefatta så särdeles viktiga bestämmelser eller kunna för framtiden verka menligt på ena eller andra hållet, men vid närmare granskning tyckes det adoptera en princip, som jag anser i längden kunna utöfva ett skadligt inflytande, nemligen den princip att någon skilnad skall finnas mellan dem af rikets innebyggare, som äro boende i städer, och dem som bo på landet. Om vi kasta en blick på vår historia, så tyckes det der, som om vederbörande varit mycket måna om att i den gamla fyrståndsrepresentationen strängt bibehålla olikheter mellan de särskilda folkklasserna, hvaraf följden blef ständiga stridigheter och slitningar. Enligt den nya Riksdagsordningeningo emellertid dylika principer maka betydligt åt sig, och man kan icke märka, att något af de Riksstånd, som genom samma förordning upphäfdes, på något sätt blifvit tillbakaträngda i sina rättigheter, men man bibehöll dock äfven under det nya statsskicket i afseende å politiska rättigheter en ganska stor skiljaktighet mellan städernas och landsbygdens innevånare, och denna skiljaktighet har man velat ännu mera utpräglagenom nu föreliggande förslag. Jag kan icke tänka mig, att det skulle verka välgörande, om en stad,

som vore så liten, att den icke hade råd att hålla sig egen jurisdiktion, utan måste förläggas under landsrätt, icke i allt skulle vara lika lottad med landsbygden utan hafva vidsträcktare rättigheter i fråga om riksdagsmannaval.

Jag tror, såsom nämndt är, att detta, långt ifrån att vara nyttigt, tvärtom kommer att lända till skada i många afseenden. Jag vill icke fälla något utslag om, hvilken som i denna sak har rätt eller orätt, men nog hafva vi sett, att i många viktiga frågor städernas och landsbygdens representanter hyst väsendtligen skiljaktiga åsichter, och sådan skiljaktighet kommer nog äfven att visa sig vid den snart stundande behandlingen af försvarsfrågan.

Om man emellertid tager frågan i öfvervägande, tror jag icke det vara skäl att bifalla Utskottets förslag, ty jag kan icke föreställa mig, att de mindre stadskommunerna, som finna med sin fördel förenligt att förläggas under samma jurisdiktion som landsbygden, kunna anse för dem förnärmande, om sådant komme att inverka på deras rätt att välja riksdagsombud. Man skall visserligen säga, att genom småstädernas förläggande under landsrätt stadsrepresentanternas antal här i Kammaren minskas i förhållande till hvad detsamma nu utgör, men jag tror, att det dröjer ganska lång tid, innan sådant inträffar. Jag hyser för öfrigt den öfvertygelsen, att om någon stadskommun finner för sig nödigt och nyttigt att förlägga sig under landsbygdens domvärjo, samma kommun också i alla afseenden vill vara likställd med landsbygden, följaktligen äfven hvad beträffar riksdagsmannaval.

Då jag således anser vara angeläget att, så vidt möjligt är, borttaga skilnaden i rättigheter mellan städernas och landsbygdens inneväanare och att icke än ytterligare vidga klyftan dem emellan, får jag för min del yrka afslag å Utskottets betänkande, i det jag tillika ber att få uttrycka den förhoppning, att det icke skall dröja länge, innan ett förslag framlägges, hvarigenom fullt utbildas den grundsatsen, det alla folkklasser må vara lika lottade i afseende å såväl skyldigheter som rättigheter. Då först kunna vi hoppas, att enighet skall blifva rådande, samt att vårt lagstiftningsarbete skall lemna ett i allo tillfredsställande resultat.

Friherre Koskull: Jag anser mig skyldig att för Kammaren tillkännagifva, det jag icke med min röst bidragit till det slut, hvartill Konstitutions-Utskottet rörande ifrågavarande förslag kommit. Jag hyser nemligen den åsigt, att den grundlagsförändring, som här är i fråga, utan några olägenheter kan uppskjutas till år 1876, då städernas valkretsar komma att af Kammaren ombildas. Först sedan man fått se utgången af denna ombildning, kan det vara skäl att lyssna till ett sådant förslag, som motionären här framlagt, om något sådant då kommer att väckas.

Jag tror, i likhet med flere föregående talare, att de smärre städerna, om hvilka här är fråga, skola lika väl som hittills få sina intressen tillgodosedda här vid Riksdagen, om dessa städer förläggas under landsrätt och de få välja representanter tillsammans med landsbygden. Jag tror äfven, att småstäderna i sådant fall lättare, än nu är fallet, skola komma i tillfälle att till riksdagsombud utse den person de helst vilja hedra med detta förtroende och icke, såsom nu ofta är fallet då de samman-

föras i valkretsar med större städer, behöfva ligga under vid valförrättningen. Jag vill dock härmed ingalunda hafva sagt, att de nuvarande stadsrepresentanterne icke uppfyllt sina komitenters önskningsar, utan jag har endast, såsom af mitt yttrande framgått, velat vidröra de mindre städernas rättighet att till deras representant få utse en med deras förhållanden fullt hemmastadd person.

På de skäl jag nu i korthet anfört, får jag yrka afslag å Konstitutions-Utskottets förevarande betänkande.

Herr Hierta: Det har blifvit så mycket ordadt i denna fråga, att jag icke vill i någon betydligare mån förlänga diskussionen, helst jag tror, att ämnet blifvit tillräckligt belyst såväl från ena som andra sidan, men såsom ledamot i Konstitutions-Utskottet anser jag mig skyldig att icke låta förevarande betänkande passera alldeles under tystnad från min sida.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en erinran, som ofta blifvit härstädes framställd, nemligen att, då i fråga om en grundlagsförändring Konstitutions-Utskottet funnit densamma lämplig och behöflig samt till Riksdagen framlagt förslag om ändringens genomförande, Riksdagen vid frågans behandling bör tillvägagå så liberalt, att, så vida icke förslaget i Kamrarna mötas af så väsendtliga motskäl, att detsamma finnes vara absolut förkastligt, Riksdagen låter ärendet hvila till kommande riksdag, på det dels representanterne och dels allmänheten må sättas i tillfälle att under tiden moget överlägga saken och justera sina åsikter derutinnan. Sådana frågor, hvilka tarfva ett sådant behandlingssätt, beröra vanligen den representativa organismen och äro af synnerligen stor vikt, hvarför de äfven, såsom nämndt, fordra utsträckt pröfningsid.

Frågan gäller här om städernas rättighet att välja representant vid Riksdagen. Jag tager mig friheten tillspörja Kamrarnes ledamöter, huruvida icke denna rättighet, som är städerna medgifven i gällande grundlag, bör kunna vara oberoende af den omständigheten, om städerna hafva råd att hålla sig egen jurisdiktion eller icke. Jag kan för min del icke inse, att något sammanhang eger rum mellan dessa båda så olika rättigheter, och således kan jag icke finna annat, än att, om en stad af ekonomiska skäl önskar förlägga sin förvaltning under landsrätt, man därför icke har någon giltig anledning att beröfva staden den rätt, densamma dessförinnan enligt grundlagen egde, att utse representant.

En talare åberopade historiens vittnesbörd för att, om jag uppfattade honom rätt, visa, det representanterne från landsbygden alltid värnat svenska folkets rättigheter bättre än stadsrepresentanterne förmått. Jag tillåter mig dock göra den hemställan till hans djupa historiska forskningar och erfarenhet, huruvida icke visat sig, att städernes representanter alltid egat den mesta uppmärksamheten och de största ansträngningarne att väcka och genomföra frågor rörande fosterlandets fria utveckling och framåtskridande i alla riktningar. Det är sannt, att under den antagonism, som under gamla ståndrepresentationen egde rum mellan de båda främsta och de öfriga Stånden, borgare och bönder oftast höllo ihop, men detta hindrade icke, att Borgareståndet tog en lika stor och he-

drande andel som någonsin Bondeståndet i de reformer, som då genomfördes.

På grund af den erfarenhet man sålunda har från våra förra riksdagar i fråga om stadsrepresentanternes sätt att sköta sitt riksdagsmannakall, tror jag icke, det kan ligga någon fara i att bevilja hvad här blifvit föreslaget, desto mindre som här icke är fråga om något annat än att bibehålla en rättighet, som redan finnes. Då det dessutom icke kan vara skäl att på förhand afskära frågan, hoppas jag, att Kammaren, i enlighet med Konstitutions-Utskottets hemställan, måtte besluta, att förslaget förklaras hvilande till vidare grundlagsenlig behandling.

Herr Per Nilsson i Malmöhus län: Jag har begärt ordet med anledning af hvad en talare på Jemtlandsbänken yttrade, då han ville i mitt minne återkalla det intresse jag hyste för införandet af det nya representationssättet; och jag vill i anledning deraf nämna, att, så vidt jag kan minnas, var han icke mindre verksam för denna reforms genomförande, hvarjemte jag vill erinra honom om, att han och jag nästan alltid omfattat samma åsigt i politiska frågor. Samme talare ville äfven påminna mig om, att, sedan representationsreformen blifvit genomförd, jag var belåten med, att denna viktiga fråga fick en sådan lösning, samt att jag redan då klart insåg följderna af densamma. Ja, så var verkligen förhållandet, och jag har icke heller under mitt föregående anförande i denna fråga sagt, att följderna blifvit andra än dem man väntat, ej heller har jag påstått, att antalet af städernas representanter är jämförelsevis för stort. Jag erkände nyss, likasom jag nu återigen upprepar det, att den fördel, som blifvit städerna tillagd, att i proportion mot landsbygden för ett färre antal invånare utse representant i denna Kammar, har sin berättigade grund just uti den högre bildningsgrad, som städernas invånare innehafva; och jag anser det vara en synnerlig fördel för representationen att i denna Kammar tillvinna sig så många bildade medlemmar som möjligt. Den talare, jag nyss antydde, yttrade äfven, att jag icke haft något att anmärka emot stadsrepresentanterne. Detta är mycket sant; jag kan fast heldre icke annat än med nöje uttala den åsigt, att, såvidt jag kan bedöma, dessa representanter besitta en vida högre bildningsgrad än flertalet landsrepresentanter inom denna Kammar, och just derföre kan jag icke vara annat än tillfredsställd med hvad grundlagen stadgar om förhållandet emellan land och stad i afseende på representationsrätten. Hvad jag nyss anmärkte såsom oegentligt var deremot, att våra mindre städer hafva en lika vidsträckt representationsrätt som de större, och jag anser, att detta icke berättigas af en högre bildningsgrad, ty de mindre städerna torde härutinnan icke kunna berömma sig af något företräde framför landsbygden. En talare har här yttrat; att det vore nödvändigt att städerna starkt representerades, emedan de skulle hafva så stort intresse för fabriker, näringar och industrien i allmänhet, hvilket intresse deremot icke skulle finnas hos landsrepresentanterne. Men om vi närmare betrakta förhållandena, så skola vi finna, att fabriker och hvarjehanda näringsgrenar under sednare tider uppblomstrat öfverallt i landet, och vi hafva till följd deraf äfven inom Kammaren landsortsrepresentanter, som äro fabrikanter och näringsidkare.

Jag har således icke gjort mig skyldig till någon sådan motsägelse, som man velat finna i mitt förra yttrande.

En talare på Wenersborgs-bänken yttrade, att det var med en vemodig känsla, som han förnummit, att man "ville väcka den björn som sofver." Jag har verkligen icke kunnat föreställa mig, att någon björn ligger under detta förslag, än mindre att något försök blifvit gjort att uppväcka densamma. Men skulle verkligen något sådant väckande ligga under detta förslag, så måste det ju vara motionären sjelf, som, genom att framlägga detsamma, väckt den sofvande björnen. Samme talare trodde äfven, att denne björn skulle vara död för alltid; och detsamma trodde äfven jag, desto heldre som man aldrig i denna Kammare vid behandling af någon fråga sett, att städernas representanter stått alla såsom en man å ena sidan gent emot landsbygdens representanter å den andra.

I ett afseende är jag dock af lika tanke med den ärade talaren, nemligen att, då jag befinner mig här i egenskap af representant, så tänker jag icke det ringaste på, huruvida jag representerar stad eller landsbygd, eller betraktar mig såsom representant för en särskild klass, utan jag uppfattar mitt riksdagsmannakall såsom ett alliggande för mig att efter bästa förmåga bevaka fäderneslandets allmänna intressen, och uti fäderneslandet inbegriper jag såväl stad som land.

Jag vill nu icke längre upptaga Kammarens tid utan slutar med att förnya mitt yrkande om afslag å Konstitutions-Utskottets förevarande betänkande.

Herr Carlén: Det är märkvärdigt att se, huru det af en snöflinga kan blifva en lavin, till och med i April månad. Detta har nu i dag händt här i Kammaren, ty denna frågas politiska betydelse, hvarom så mycket ordats, är sannerligen icke större än en snöflinga, som smälter vid första vidrörandet. Hvarken i den ifrågavarande motionen eller i Utskottets betänkande afses att i ringaste mån rubba några politiska förhållanden, vare sig i fråga om städernas rättighet att vid riksdagsmannaval utgöra särskilda valkretsar eller i fråga om antalet stadsrepresentanter. Såsom flere talare redan här erinrat, är det endast svårigheten för våra mindre städer att underhålla magistrat och rådstufvurätt, och önsknigar från dessa städers inneånare att få afstå från äran att hafva särskild jurisdiktion och i stället underkasta sig att dömas af landtdomstolarne, som framkallat motionen; och så vidt jag kan förstå, finnes icke något politiskt skäl, hvarföre man ej skulle tillmötesgå dessa önsknigar genom att bifalla föreliggande förslag. Derigenom rubbas nemligen icke på något sätt nuvarande konstitutionela förhållanden, ty det är endast trene i betänkandet uppgifna städer, med några hundra inneånare hvardera, som komme att i fråga om riksdagsmannaval öfvergå från landsbygden och indelas på stadsvalkretsarne, och härigenom lär väl ej anses uppstå någon nämnvärd rubbning, eller, såsom man påstått, någon farlig björn blifvit väckt ur sin sömn. Har man emellertid väckt björnen, så är det enligt min åsigt bättre att söfva honom till döds igen; och det sker säkrast genom att bifalla betänkandet och dermed äfven tillmötesgå hvad en representant från Halland åsyftade, då han vid förra riksdagen

påyrkade, att småstäderna skulle läggas under landt-domstolarnes jurisdiktion. Den talare, som först yttrade sig i ämnet, sade: "ja detta hafva vi ingenting emot; må städerna hos Kongl. Maj:t begära att komma under landsrätt, vi skola gerna med öppen famn emottaga dem." Jag tror att dessa städer helt visst skola befinna sig väl i denna famn; men man må erinra sig, att det icke står städerna öppet att sjelfva bestämma, huruvida de fortfarande skola hafva egen jurisdiktion. Afgörandet beror nemligen på regeringen eller, kanske rättare sagdt, på de konstitutionela garantier, hvilka grundlagen uppställer, och hvilka regeringen icke kan rubba utan den största varsamhet. Det förhåller sig icke, såsom en talare på Norrlandsbänken påstod, att icke några städer hafva anhållit att blifva förlagda under landsrätt, ty sådant har mer än en gång inträffat. Särskildt erinrar jag mig nu två städer, nemligen Linde och Ulricehamn, som hafva framställt sådana ansökningar, men dessa hafva likväl afslagits af regeringen, sannolikt icke derföre att regeringen ansett att det saknats ekonomiska skäl för bifall tiil ansökningarne, utan antagligen derföre att grundlagen föreskrifver, att mindre städer med egen jurisdiktion skola i bestämda valkretsar jemte andra städer deltaga i riksdagsmannaval, och att regeringen ansett sig ej böra genom en ekonomisk lagstiftningsåtgärd rubba det nuvarande förhållandet emellan städerna och landet i afseende å riksdagsmannaval.

När det sålunda visat sig vara under nuvarande lagar en omöjlighet för dessa små städer att komma under landsrätt, hvarföre skall Riksdagen, då någon rubbning hvarken i politiskt eller konstitutionelt hänseende derigenom kunde uppstå, likväl tvinga dem att hafva en större budget, än de eljest skulle behöfva. Detta öfverensstämmer icke med de härstädes så ofta vid andra tillfällen framställda yrkandena på sparsamhet.

En annan sida af saken, som också torde vara skäl att framhålla, är den, att omorganisationen af underdomstolarne otvifvelaktigt komme att underlättas, om detta förslag antoges. Jag vill icke göra mig skyldig till någon öfverdrift och säger derföre icke att genomförandet af nämnda reform helt och hållet beror på antagande af detta förslag; men jag är viss, att reformen skall lättare gå för sig, om de mindre städerna, med bibehållande af sina politiska rättigheter, läggas under landt-domstolarnes jurisdiktion. Och detta skall helt viss lända till gagn äfven för landsbygden, ty, såsom en hvar kan inse, måste det för landsorten blifva en fördel att få så små domkretsar som möjligt, och dessa blefve påtagligen mindre, i samma mån som de smärre städerna lades under landsrätt.

I den domsaga, jag förut innehade, finnas icke mindre än fyra småstäder, af hvilka åtminstone tre mycket väl kunna förenas med domsagan; och om förevarande förslag blir lag, skall en sådan förändring sannolikt icke länge låta vänta på sig. Sedan detta skett, kan domsagan med fördel klyfvas till tvänne, hvilket deremot icke låter sig göra under nuvarande förhållanden. På sådant sätt skulle äfven landsbygden komma att vinna genom den nu föreslagna reformen. Deremot är ej omöjligt, att landsorten skulle kunna i politiskt hänseende förlora genom det af Herr Per Nilsson i Espö förordade förslaget, hvilket, enligt mitt förmenande,

innebär en verklig fara för landet. Visserligen tror jag icke, att det numera i allmänhet finnes skilda lands- och stadsintressen, ty städerna hafva, så att säga, flyttat ut på landet; men det finnes likväl både på landet och i staden särskilda personliga intressen, och genom Herr Per Nilssons förslag lägges en ganska stor makt i småstäders hand att i afseende å riksdagsmannaval tillgodose dessa personliga intressen, icke derföre att småstäderna äro i intelligens så särdeles öfverlägsna landet, utan derföre att stadsboarne hafva så ofantligt mycket lättare än landsboarne att infinna sig vid valurnan. Det finnes i en sådan stad kanske 200 å 300 valberättigade medlemmar, och för dessa är det ingen svårighet att inställa sig vid valförrättningen, men deremot skall det endast undantagsvis inträffa, att landskommunerna till motsvarande antal infinna sig vid förrättningen. Detta argument, som jag anser vara ganska behjertansvärdt, har jag likväl anfört endast såsom svaromål på Herr Per Nilssons anmärkning.

Ett ytterligare, både för land och stad viktigt skäl som talar för bifall till denna reform, är det, att genom densamma skulle det i vårt land så stora slöseri på intelligenta krafter kunna i betydlig mån inskränkas. Vårt folkfattiga land erbjuder icke så många tillfällen till utbildande af skicklige jurister, att vi kunna erhålla ända till 400 å 500 sådana. I min förra domsaga utgör innevärnarnes antal omkring 60,000, och för lagskipningen derstädes finnes dock endast en enda jurist, under det att uti de inom domsagan belägna fyra städerna, nemligen Mariefred, Strengnäs, Thorshälla och Eskilstuna, med tillsammans 9,000 å 10,000 innevärnare, icke mindre än fem eller sex jurister äro sysselsatte med jurisdiktionen derstädes. Äfven på många andra ställen eger ett likartadt förhållande rum; och man bör ju förr dess heldre, synes mig, upphöra med att på embetsmannabanan inlocka personer, som säkerligen icke skulle hafva valt denna bana, om de icke tryggt sig till den förhoppningen, att de i värsta fall kunde retirera till dessa kryphål i småstäderna. Huru man alltså än ser denna sak, så finner man, att den har sin stora vikt, ehuru den saknar all politisk eller konstitutionel betydelse; och jag hoppas derföre att denna Kammare skall, i likhet med hvad som redan skett i Första Kammaren, bifalla Utskottets betänkande.

Herr Hedin: Herr vice Talman! Då denna diskussion tagit en oväntad utsträckning, vill jag ingalunda länge upptaga tiden; men af vissa egenomligheter, som här framträdt, finner jag mig uppfordrad att åtminstone tydligt angifva min uppfattning af frågan.

Derest en främling, mindre förtrogen med våra förhållanden, efter åhörande af den nu förda diskussionen skulle försöka karakterisera densamma samt särskildt angifva betydelsen och syftet af det motstånd, som rest sig mot den ifrågasatta förändringen i Riksdagsordningen, skulle han utan tvifvel häri se ett *konservativt* motstånd eller en obenägenhet att rubba en för blott några få år sedan antagen grundlags viktigare bestämmelser. Men denne främling skulle grundligt misstaga sig i denna sin uppfattning: ty i sjelfva verket förhåller det sig så, att de, som önska den ifrågavarande förändringen, äro de — i god mening — konservative,

medan de, som motsätta sig den obetydliga ändringen i *Riksdagsordningen*, tydligen drifvas af lust till en betydlig ändring i *representationssättet*.

Det är uppenbart, att den nya Riksdagsordningen utgår från förutsättningen af en viss, ej alldeles oväsentlig skiljaktighet i intressen och åskådningssätt emellan stad och landsbygd. Jag betvivlar ej, att denna skiljaktighet en gång skall upphöra, men tror ej, att vi få upplefva den förändringen. När den framtiden inträder, må det då blifva dess sak att rödja för sig sjelf och upphäfva städernas särskilda representationsrätt. Men tillvidare kan jag ej annat se, än att den är grundad i faktiska förhållanden af ej ringa vikt och sålunda bör bibehållas. Den nya Riksdagsordningen har lagt en betydlig makt i, hvad jag ville kalla, landtdemokratiens händer, och enligt min åsigt är detta en af denna grundlags största förtjenster; men må landtdemokratien nöja sig med denna rundligt tillmätta, berättigade makt, och ej sträfva till — envælde. Frågan, som nu skall besvaras, är denna: hvilketdera vill man helst, antingen en för land som stad gagnelig reform i rättsskipningen, eller nämnda politiska envælde? Vill man verkligen främja en förbättrad domstolsorganisation, som man erkänt vara önskvärd, eller vill man bereda sig utväg att, såsom det för ett år sedan hette i Frankrike, dränka städernas röster i massan af kampagnokratiens? Detta är frågan.

För öfrigt torde det vara mycket tvifvelaktigt, om denna sträfvan skall komma att visa den beräknade följd, att de mindre städerna, till något betydligare antal, tvingas att afsäga sig sin särskilda jurisdiktion. Jag förmodar tvärtom, att motståndet mot den ifrågasatta förändringen af Riksdagsordningen skall föranleda dem, som vilja tillvidare behålla proportionen mellan städernas och landsbygdens representation någorlunda orubbad, att söka utfinna utvägar att för städerna lätta bördan af särskild jurisdiktion, och sådana utvägar torde det ej vara omöjligt att uppsöka.

Jag anhåller om bifall till Koustitutions-Utskottets förslag.

Herr Abraham Rundbäck: Jag skall icke uppehålla mig vid frågans politiska sida, vid hvilken så många af de föregående talarne fäst sig, enär jag är af den åsigten, att frågan i sjelfva verket icke har någon politisk sida, ty, efter min uppfattning, kommer antagandet af motionärens förslag icke i ringaste mån att förändra proportionen emellan städernas och landsbygdens representanter. Låt ock så vara, att denna proportion kommer att år 1876 förändras i så måtto, att stadsrepresentanternes antal ökas med en enda person, så finnes i alla händelser utsigt till en motsvarande förökning i landsrepresentanternes antal genom folkmängdens successiva tillökning.

Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, hvilken betydelse ifrågasvarande förslag har i afseende på omorganisationen af vårt domstolsväsende. Den åsigten har gjort sig allt mer och mer gällande, att den nu rådande skilnaden emellan stad och land i afseende på jurisdiktion bör utplånas. Då frågan härom vid nästförflutna riksdag förekom, var det, såvidt jag kan minnas, ingen i denna Kammare, som hade något att i sak mot densamma invända, utan man hörde blott för afslag anföras det formela skäl, att reformens genomförande tarfvade en förändring i gällande grundlag. Nu är just eu sådan förändring i grundlagen föreslagen, och
då

då kan jag sannerligen icke förstå, hvarföre man skulle sätta sig emot antagandet af denna gagneliga förändring. Frågan gäller här egentligen ingenting annat än att lösa städernas nu egande representationsrätt från sammanhanget med deras rättighet att hafva egen jurisdiktion, och för min del anser jag, att det är lika obehöfligt att bibehålla sammanhang emellan desse begge saker, som det i förra tider var att göra städernas representationsrätt beroende af egande burskap såsom borgare.

Hvad vidare angår fördelarne för de små städerna af den ifrågasatta grundlagsförändringen, så bestå dessa i minskade kostnader för en egen rådhusrätt, hvilken de väl kunna undvara. Och denna förmån synes mig landtrepresentanterna desto heldre kunna unna dem, som den kringliggande landsbygden genom föreningen med de mindre städerna i judicielt hänseende ju äfven gör en vinst derigenom, att rättskipningen blir snabbare, enär de oftare kunna få rättegångsdagar än nu är fallet.

På de skäl jag nu i korthet anfört, får jag för min del yrka bifall till Konstitutions-Utskottets nu framlagda Betänkande.

Herr Hægström: Jag ber endast att få tillbakavisa en beskyllning, som från två håll emot mig framkastats, att jag skulle hafva yttrat, det icke någon stad tillkännagifvit sin benägenhet att läggas under landsrätt. Jag har nemligen endast sagt, att man lika litet i denna som i Första Kammaren hört någon stadsrepresentant genom motion i ämnet uttala sig om önskvärdheten af att småstädernas särskilda jurisdiktion må upphöra.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag varit hindrad att deltaga i öfverläggningen från dess början, hade jag icke tänkt att nu yttra mig, emedan det är svårt för mig att vederlägga hvad som möjligen kan tarfva en vederläggning, då jag icke afhört det. Jag anser mig dock höra tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga, då densamma blifvit satt i sammanhang och nära beröring med en fråga, som jag vid förra riksdagen väckte till lif och som jag nu åter upptagit. Jag förutsatte, då jag förra året väckte min motion, att småstäderna borde höras öfver den ifrågasatta domstols-omorganisationen och huruvida de ville sluta sig till landet med eller utan det vilkor, hvarom nu är fråga, det vill säga, huruvida de önskade att representationsrätten skulle tillhöra dem såsom städer eller landsbygd. Jag utgick från den åsigten, att sådant borde bero på småstädernas eget val. Mitt förslag föll. Småstäderna hafva icke blifvit hörda i ämnet; och det är nu fråga om, huruvida en hithörande grundlagsförändring skall på förhand vidtagas eller icke. Om det gällde att nu fatta ett bestämdt beslut härutinnan, skulle jag för min del säga, att, då småstäderna icke haft tillfälle att yttra sig i frågan, jag icke kan gå in på förslaget. Men då det nu allenast gäller att göra förslaget hvilande under två år, och det derunder blir tillfälle att höra småstäderna, vill jag icke motsätta mig att förslaget antages att hvila.

I konstitutionelt hänseende anser jag det vara af föga vigt, på hvilketdera sättet småstädernas representationsrätt kommer att utöfvas. Men för dem sjelfva torde det vara af större nytta, om det sker tillsammans

med den kringliggande landsbygdens, då de få större inflytande på representationen i sin helhet, än om de, sammanslagna med hvarandra i särskilda valkretsar, sända några få representanter. Deremot torde för landsbygden en sådan förändring icke vara något att längta efter, enär småstäderna naturligen komme att utöfva ett ganska stort inflytande på valens utgång i de nya valkretsar de komme att tillhöra. Härom gifvas visserligen olika meningar, i det de finnas, som anse det förmånligare för dessa smärre städer att hafva en från landsbygden särskild representationsrätt; och jag kan icke inse någon våda vid att gå deras åsigt till mötes. Jag föreställer mig nemligen, att, om en och annan småstad förflyttades under landsrätt med bibehållande af sitt nuvarande representationssätt, och de inom några år derefter funne, att deras röster betydde intet i jemförelse med den öfriga valkretsens, det skulle vara lämpligt, om Kongl. Maj:t egde rätt att medgifva en förändring i deras representationssätt, då de kunde dit ingå med begäran att få sluta sig till kringliggande landsbygd. Med ett ord, jag anser fortfarande småstäderna böra i detta hänseende ega valfrihet.

För öfrigt finner jag hela frågan om denna förändring i och för sig vara af så ringa vikt, att det sannerligen icke är något att bråka för. För min del går jag derföre in på, att förslaget må blifva hvilande, och anser, att dess slutliga utgång må bero på de opinionsyttringar från de mindre städerna sjelfva, hvilka under tiden kunna komma att afgifvas. Och hurudana dessa *borde* blifva, är icke svårt att inse. Väl hafva dessa städer äfven nu inflytande på representationens sammansättning, men endast i en ganska ringa grad, då deras röster gemenligen undertryckas af de större städernas i samma valkrets, hvaremot de, om deras valrätt förenades med landets, skulle få en vida större betydelse. Jag har derföre, såsom jag redan nämnt, ingenting emot att förslaget antages såsom hvilande.

Herr Ribbing: Jag anser, att, när man gör ett förslag till grundlagsändring hvilande, man icke har tillräcklig grund till att med sin röst tillstyrka förslaget hvilande i den omständighet, att man ändå, när frågan blir en definitivt antagande, kan rösta nej: man får icke allenast tänka så, "att det får väl hvilat så länge och man kan sedan decidera sig," utan bifall till förslaget läggande till hvilat förutsätter, efter mitt förmenande, att man redan vid fråga derom funnit öfvervägande skäl för att också anse detsamma böra antagas, eller, för att omvända satsen, om jag vid frågans slutliga afgörande är medlem af representationen och då finner mig böra motsätta mig förslaget, anser jag det vara orätt af mig att icke äfven hafva gjort det vid fråga om dess antagande till hvilande.

Jag är den förste att erkänna vigten och värdet af de praktiska skäl för förslaget, som anförts såväl af Utskottet som af representanten på Norrlandsbänken, skäl hvilka af den sistnämnde väl sammanförts i det alternativet, att å ena sidan proportionen mellan städerna och landsbygden i afseende å representationen icke bör rubbas och å andra sidan önskvärdt är, att en omorganisation af underdomstolarne må komma till stånd, så att landsbygden och de mindre städerna förenas i detta hänseende. Detta innefattar, jag erkänner det, såsom sagdt, ett högst viktigt skäl för

ett förslag i den riktning, som det ena af Konstitutions-Utskottet tillstyrkt, och jag är ingalunda den, som underkänner betydelsen deraf. Men det oakadt synas mig, i afseende å förslaget i den form, det nu eger, de skäl, som kunna anföras deremot, vara af en öfvervägande betydelse. För att i korthet angifva dem, vill jag börja med den förklaring, att jag för min del icke erkänner, att den städerna tillagda proportionsvis större representationsrätt än landet, såsom ett par föregående talare antagit, skulle bero på en förutsatt högre bildning hos städerna. Jag erkänner icke detta, först och främst derföre, att jag ej erkänner att en sådan högre bildning säkert eller undantagslöst finnes hos städerna; och vidare derföre icke, att jag ej finner minsta spår till en sådan grund för representationsrättens fördelning i nu gällande Riksdags-ordning, der det icke någonstädes talas om, att ett visst quantum af bildning berättigar till ett visst quantum representationsrätt. Efter min uppfattning är grunden för representationsrättens fördelning enligt nya ordningen den, att ett antal personer i staten verkligen bilda ett sådant mindre samhälle, som kallas kommun, att de, såsom ett sådant samhälle, slutit sig tillsammans och utgöra ett helt för sig, och att hvarje sådant helt eger att utöfva representationsrätt genom en eller flera representanter, likasom den omständigheten att flere bildade ett helt med afseende på ett visst yrke utgjorde grunden för representationsrätten efter den gamla Riksdagsordningen. Och till detta sluter jag deraf, att Riksdags-ordningen i dess 13 § säger, att på landet i allmänhet hvarje domsaga bildar en valkrets. En domsaga är nemligen ett afskildt helt för sig i afseende på jurisdiktionen, liksom i en mängd andra för häradet gemensamma, ekonomiska och rättsliga angelägenheter. Härmed har jag nu kommit just till frågan om jurisdiktionen. Jag är ingalunda den, som påstår, att egen jurisdiktionen är det enda, som bildar ett särskildt samhälle eller en kommun och utgör den ensamt konstitutiva karakteren på en sådan. Många andra förhållanden bidraga nemligen också dertill. Men om å andra sidan den första fordran och formen för hvarje samhälle är rättsordning, kan jag heller icke annat än betrakta den egna jurisdiktionen såsom ett ganska viktigt moment bland dem, hvilka gifva ett samhälle rätt att anse sig som ett helt. Tag nu bort de ena egna jurisdiktion från våra smärre städer; och jag ber att få fråga, hvarigenom skilja sig dessa mindre städer, med borttagen jurisdiktion, från våra större, till folkmängd, till näringar och handel, mången gång mer än de blomstrande köpingar, som nu lyda under landsrätt? Jag kan icke finna någon skilnad dem emellan, utan jag vågar påstå, att vi i denna stund hafva åtskilliga köpingar, som i öfriga förhållanden med långt mera skäl kunna betraktas såsom samhällen för sig, än flera af våra städer. Tager man då bort jurisdiktionen från dessa sednare, blir förhållandet endast mera i ögonen fallande. Men då frågar jag, hvarföre skola dessa, allenast för det de hafva *namnet* stad, ega en rättighet, som köpingarne icke hafva, och som icke betingas af någon verklig skilnad emellan dessa båda slag af samhällen. Jag fruktar, att vi på denna väg lätt kunde komma till hvad i England betecknas med — på svenska uttryckt — "små stadshälor", som endast till namnet äro städer men icke vidare; och det torde vara föga önskligt.

Jag är den förste uti att icke vilja för det närvarande rubba det nu bestående förhållandet inom representationen emellan stads- och landsrepresentanterne. I detta hänseende instämmer jag till fullo med den talare på Stockholmsbänken, som yttrade, att, om en sådan rubbning eller ett försvinnande af denna beräkningsgrund vid ordnandet af representationen i framtiden måhända kan få skäl för sig, den tid, då sådant lämpligen kan ske, ännu ej är vår, och att omsorgen derom alltså må lemnas af oss åt andra. Men på samma gång jag detta erkänner och derjemte, att Utskottets förslag går ut på bevarandet af en gällande proportion mellan stads- och landtrepresentanterne, kan jag likväl å andra sidan icke bygga en grundlagsförändring allenast på en tillfällighet, på ett särskildt ord, som saknar all motsvarighet af en särskildt kvalificerad verklighet. Och detta blefve ju dock förhållandet med en förändring, grundad endast derpå, att för det vissa lokala enheter eller komplexer af ålder hafva namnet stad, de skulle ega en rättighet, som icke tillkomme andra dylika, hvilka bära namnet köpingar.

Jag önskar visserligen äfven för min del en ändring i den riktning och det syfte Utskottet föreslagit, men nemligen på det sätt och i den riktning, att en viss lämplig kvalifikation, vare sig i afseende å folkmängd eller i andra hänseenden angåfves och godkändes, med hvars inträffande köpingarne förvandlades till städer, och tvärtom, med hvars upphörande städerna åter blefvo köpingar. Jag fruktar nemligen intagandet i grundlag af hvarje godtyckligt stadgande, hvarje sådant som icke har goda, reela skäl för sig. Jag kan visserligen icke fördölja för mig, att den nuvarande Riksdags-ordningen redan lider af ingalunda fåtaliga sådana godtyckligheter, satta såsom grunder för bestämda rättigheter. Men i dessa befintliga godtyckligheter är jag utan skuld. Men ett fel af *mig* vore det utan tvifvel, om jag skulle *tillstyrka* införande af en ytterligare godtycklighet i denna grundlag. En Riksdags-ordning, som hvilat på historisk kontinuitet, kan möjligen tåla och bära många oegentligheter och icke dess mindre ega nödig fasthet genom sin ålder och anda, såsom den engelska till exempel. Men en sådan historisk kontinuitet eger icke vår Riksdags-ordning. Den är icke mer än fem år gammal och utgör ett tvärt afbrott från den förra. När vi sålunda i densamma sakna *den* fasthet, en historisk kontinuitet skänker, återstår oss såsom det enda sammanhållningsbandet en från viktiga principer fortgående sträng konsekvens i dess stadganden. Och därför vill jag icke vara med om att i Riksdags-ordningen införa något, som endast är af den beskaffenhet, att derigenom på sin höjd undvikande af ett ondt i den civila jurisdiktionen vinnes, men vinnes för priset af, att i grundlagen inrymmes ett stadgande, som icke har tillräckliga och verkliga skäl för sig.

Ännu äro vi icke vid slutet af den nuvarande riksdagsperioden, utan vi hafva deraf kvar ännu en riksdag, under hvilken förslag till grundlagsändringar kunna framställas och göras hvilande för definitivt antagande vid början af nästa period. Jag har genom hvad jag ofvan uttalat velat gifva tillkänna min åsigt om den väg, hvarpå den afsedda förändringen lämpligen bör vinnas; och på den vägen kunna vi äfven ernå den *lika snart*, då, såsom jag nämnde, det ännu återstår en riksdag af treårs-perioden. På de grunder jag anfört måste jag sålunda, med erkännande af de

praktiska fördelar förslaget innebär, men enär det saknar principiell basis och grundval, för min del afstyrka dess antagande såsom hvilande.

Herr Ljunggren: Den siste ärade talaren har med sin öfverlägsna logik sökt tillintetgöra det nu föreliggande förslaget. Han påstår, att genom dess antagande vi skulle uti de städer, som möjligtvis komme att afsäga sig rättigheten att hafva egen jurisdiktion, här i Sverige få något motsvarande till de så kallade rotten boroughs i England. Samma invändning har varit framställd i Utskottet; men Utskottet kunde icke förstå att desse städer skulle snabbare gå sitt förfall till mötes, derigenom att de befriades från en tunga, som nu hårdt trycker dem, nemligen skyldigheten att aflöna borgmästare och råd med tillhörande betjening. Äfven fästes uppmärksamheten dervid, att ingen politisk likhet finnes emellan en mindre och fattig stad och en så kallad rotten borough, enär denna sednare vanligtvis är en by, som eges af någon rik lord.

Ytterligare har han sagt, att dessa nämnda rotten boroughs åtminstone hade den historiska rätten på sin sida, om jag annars rätt hörde hvad han sade. Men äfven de fleste af våra små städer äro ju mycket gamla och hafva sedan långliga tider haft representationsrätt och denna mycket större än nu. De hafva således äfven de den historiska rätten för sig. Och vår nya Riksdags-ordning har åtminstone så mycken kontinuitet med den gamla, att den i någon mån bibehållit denna rätt.

Ja, den är alldeles icke byggd på teorier, utan hufvudsakligen på bestående förhållanden, med allenast de förändringar, som ett nödvändigt afseende på billigheten i de orepresenterade klassernas anspråk, att äfven de hafva en röst i fosterlandets angelägenheter, fordrar.

Ett märkligt misstag är det att påstå, det den egna jurisdiktionen skulle vara den enhet, på hvilken Riksdags-ordningen hvilar. Om detta i någon mån kan sägas om landet, så gäller det visserligen icke om de valdistrikt, som utgöras af de mindre städerna; ty i dessa distrikt äro 3, 4 à 5 jurisdiktioner efter godtycke sammanslagna och komma 1876 att änyo efter godtycke, och möjligen på helt annat sätt än nu, sammanslås till nya valdistrikt.

På grund häraf kan jag icke godkänna de framställda anmärkningarne, utan yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad.

Enligt de gjorda yrkandena afgåfvos propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag derå, och förklarades den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Då likväl votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den som vill, att det i Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5 framställda förslag till ändringar i Riksdags-ordningens 13:de och 16:de §§ skall antagas att hvila till grundlagsenlig behandling,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är det ifrågavarande förslaget af Kammarkens förkastadt.

Omröstningen utföll med 68 ja och 72 nej, hvadan det i detta utlåtande framställda förslaget till ändringar i Riksdags-ordningen blifvit af Kammaren förkastadt.

§ 3.

Föredrogs Banko-Utskottets memorial N:o 12, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut dels i fråga om bankovinsten, dels angående vissa stadganden i bankoreglementet.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 b, i fråga om upphörande af tackjernstionde och andra tackjersafgifter.

Härvid anförde:

Herr Geijer: Den framställning, jag nu har att göra, rör föredragningssättet. Stats-Utskottet har i sin hemställan sammanfört samtliga privilegierade bergslagsorter, i följd hvaraf, i händelse Utskottets förslag skulle antagas, Nyeds bergslag jemte Gunnilbo och Heds socknar skulle påläggas en ny skatt, som de icke förut haft. Jag skall längre fram under diskussionen visa, huru med dessa bergslagsorter ett särskildt förhållande eger rum. Då denna fråga under föregående riksdagar behandlats, har alltid frågan om sistnämnda orters befrielse från tackjernstionden varit föremål för särskild öfverläggning och särskildt beslut. Jag föreslår alltså, att — ehvad beslut må fattas i hufvudsaken — särskildt beslut må fattas om Nyeds bergslag samt Gunnilbo och Heds socknar. På förslag af Statsrådet Ehrenheim har ett sådant föredragningssätt blifvit användt i Första Kammaren, och jag hemställer att denna Kammare må göra på samma sätt.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag begärde ordet, var det icke för att yttra mig om föredragningssättet, men då fråga härom blifvit väckt, får jag förklara, att jag för min del anser det vara lämpligast, att punkten föredrages såsom den af Stats-Utskottet blifvit uppställd. Det står derefter hvar och en fritt att under öfverläggningen framställa de yrkanden, hvartill han kan finna sig befogad, och der erhålla proposition, men att, såsom Herr Geijer föreslagit, vid föredragningen särskilja frågan om Nyeds bergslag jemte de nämnda socknarne i Westmanlands län anser jag icke lämpligt.

Jag yrkar därför, att punkten föredrages såsom den i Utskottets utlåtande finnes uppställd och ber att sedermera få yttra mig i sjelfva saken.

Herr Geijer: Jag vet icke huru det kan låta sig göra att fatta särskildt beslut om Nyeds bergslag samt de nämnda socknarne, om denna fråga skall föredragas i sammanhang med Utskottets hemställan i öfrigt,

och då icke någons rätt kan blifva förnärmad genom det föredragnings-sätt jag föreslagit, och jag har rätt att begära det, fasthåller jag vid mitt yrkande.

Herr Sjöberg: Jag kan ej rätt fatta meningen med Herr Geijers förslag, att, sedan förevarande punkt nu blifvit föredragen, frågan om Nyeds bergslag samt Gunnilsbo och Heds socknar skulle utgöra föremål för särskild öfverläggning. Den nu föredragna punkten ger icke anledning till ett sådant särskiljande, och det föreslagna Inskränkandet af området för öfverläggningen innefattar derföre något alldeles nytt och ovanligt. Det ligger väl i sakens natur, att alla förslag, som under öfverläggningen blifva framställda, komma att tagas i öfvervägande och vid besluts fattande göra sig gällande, i den mån Kammaren finner dem förtjena afseende. Om också en sådan delning, som Herr Geijer ifrågasatt, skulle beslutas, lärer den väl under diskussionens gång icke kunna vidmakthållas. Om vi sålunda följa den vanliga ordningen och till grund för öfverläggningen lägga den föredragna punkten i dess helhet, kan jag icke finna, att Nyeds bergslags och de nämnda socknarnes rätt i någon mån kan komma att förnärmas.

Hvad Första Kammaren i fråga om föredragningsättet beslutat, känner jag icke; men äfven om förhållandet är sådant, som Herr Geijer uppgifvit, hvilket jag visst icke vill bestrida, bör detta icke utgöra något rättesnöre för denna Kammaren.

Jag får på grund häraf hemställa, om icke Herr Geijer skulle vilja frånträda sitt yrkande.

Herr Geijer: Vid de två föregående riksdagarne har, vid frågan om tackjernstiondens upphörande, frågan om Nyeds bergslag samt Gunnilsbo och Heds socknar blifvit särskildt behandlad. Vid sådant förhållande och då ett dylikt föredragningsätt är af grundlagen medgifvet och obestriddigt leder till ordning och reda samt nu af Första Kammaren blifvit antaget, fortsätter jag mitt yrkande.

Herr Carl Ifvarsson: Det kan visst leda till ordning och reda att diskutera hvar punkt för sig, när en hemställan är indelad i flera punkter, men då Utskottet i nu förevarande fråga sammanfattat sitt förslag i *en* punkt, anser jag, att det skulle leda till oreda att särskilja *en del* af punkten och särskildt diskutera densamma. Hvad Herr Liss Olof Larsson anført finner jag förtjent af uppmärksamhet. Jag tror, likasom han, att öfverläggningen bör röra sig kring punkten i dess helhet, derunder det visar sig om yrkanden framställas, hvilka gifva anledning till propositioner. Om punkten skall sönderdelas, beror således helt och hållet på öfverläggningen. Jag får alltså yrka afslag å Herr Geijers framställning.

Herr Sjöberg: Herr Carl Ifvarsson har väl tillräckligt utvecklat de skäl, som tala för afslag å den af Herr Geijer gjorda framställningen, men då den sistnämnde såsom ett ytterligare stöd för sitt förslag anført den omständighet, att frågan om Nyeds bergslag och de ofta nämnda sock-

narne vid föregående riksdagar blifvit särskildt behandlad, anser jag mig böra erinra, att detta förfarande grundade sig derpå, att Stats-Utskottet då hade skiljt frågan om berörda orters skyldighet att erlægga tackjernstionde från frågan om tackjernstiondens upphörande i öfrigt; och det låg därför i sakens natur, att man äfven vid öfverläggningen inom Kammarne kunde på samma sätt förfara; men att nu vidtaga en sådan åtgärd, skulle, såsom jag redan antydt, icke lända till reda i öfverläggningen.

Om jag likväl kunde inse, att de ifrågavarande orternas rätt på något sätt blefve lidande derigenom, att öfverläggningen rör sig kring den föredragna punkten i dess helhet, skulle jag icke tveka att förena mig med Herr Geijer; men då jag icke kan finna detta, yrkar äfven jag, att hans nu framställda förslag icke måtte bifallas.

Herr Stenbäck: Jemte det jag förenar mig med Herr Geijer, ber jag få fästa Kammarens uppmärksamhet på följande yttrande af Herr Casparsson i hans mot Utskottets hemställan afgifna reservation: "Beträffande Nyeds bergslag samt Gunnilbo och Heds socknar får jag äfven anmäla min från Utskottets pluralitet afvikande mening; och finner jag det redan i och för sig anmärkningsvärdt att, då 1869 och 1870 årens Stats-Utskott, som betraktat frågan endast ur *sträng rättslig* synpunkt, likväl ansett någon förändring i dessa orters rotering eller beskattning icke böra ega rum, innevarande års Stats-Utskott, som ställt sig på *billighetens* ståndpunkt, kommit till ett motsatt resultat."

Med anledning häraf och då Nyeds bergslag samt de nämnda socknarne utgöra ett undantagsförhållande, kan jag ej finna annat, än att frågan om dem bör särskildt behandlas.

Sedan öfverläggningen i fråga om föredragnings sättet af nu förevarande utlåtande förklarats slutad, samt Herr Geijers i sådant hänseende gjorda förslag blifvit af Kammarne afslaget, fortsattes föredragningen; och begärdes dervid ordet af

Herr Grill: Frågan om tackjernstiondens upphörande har varit föremål för så mycken öfverläggning, att föga återstår att i saken anföra. Stats-Utskottet har funnit detsamma och hänvisat till såväl de vid föregående riksdagar afgifna framställningar i ämnet, som ock den utredning af frågan, som Kongl. Kammar- och Kommers-kollegierna för några år tillbaka lemnat. Utskottet har dock afgifvit ett förslag, som sönderfaller i tre delar. Den första delen innehåller, att tackjernstionden bör borttagas. Härom äro meningarne icke delade, ty såväl Kongl. Maj:t som Utskottet och reservanterna hysa denna åsigt.

Den andra delen af Utskottets förslag innehåller, att bergslagsorterna såsom vederlag för tackjernstiondens borttagande må åläggas rotevakansafgifter till hälften emot annan roterad jord i samma län efter det hemmantal, hvartill de blifvit extra roterade. Äfven i afseende å denna del af frågan hysa Kongl. Maj:t och Utskottet samma åsigt, hvaremot några reservanter framställt ett vida strängare förslag, hvilket jag, för min del, finner *så* obilligt, att jag derom icke vill yttra mig. Jag vill endast

nämna, att jag, för den bergslag, jag tillhör, nödgas antaga Utskottets förslag i denna del.

Den tredje delen af Utskottets förslag rör *räntan* och innehåller, att hvarje hemman och lägenhet inom privilegierad bergslagsort, som, i sin egenskap att tillhöra sådan ort, åtnjuter någon frihet i afseende å ränta, må till hälften åsättas de skyldigheter härutinnan, som kunna finnas med författningarne öfverensstämmande. Det är i afseende å denna ränta jag vill yttra några ord. Det är högst märkvärdigt att, efter hvad jag erfarit och hört under samtal man och man emellan under frågans behandling, den föreställning gjort sig gällande, att bergslagerna icke betala någon ränta. Detta är dock ett fullkomligt misstag. Af den tabell, som finnes bifogad Utskottets betänkande, finner man att bergslagerna betala ränta till sammanlagdt belopp af öfver 72,000 R:dr, och att den frihet från ränta, som de åtnjuta, uppskattas till något öfver 36,000 R:dr. Af det belopp, som de äro skyldiga att erlægga, betala de således två tredjedelar och njuta frihet till en tredjedel.

Vidare föreställer man sig lika oriktigt, att tackjernstionden skulle vara ett vederlag för lindring i ränta, rotering eller andra skattebördor. Både jag och andra hafva visat, att detta helt och hållet är ett misstag. Jag vill nu endast påminna om, att tackjernstionden åsattes år 1608, och att den roteringen och mantalsräntorna tillkommit sednare. De sistnämnda beviljades, som bekant är, åren 1617, 1622, 1634, 1620, 1642 och 1652, och således kan icke den hyttorna förut åsatta tackjernstionden kallas vederlag för någon lindring i räntorna.

Lerbäckes bergslag, som jag tillhör, erhöll frihet från halfva räntan genom Gustaf den andre Adolfs den 27 Januari 1623 utfärdade bref, hvilket är af följande lydelse:

“Wi Gustaf Adolf etc. göre veterligt, att våre undersåter uti Lerbäckes socken i Nerike hafva oss i underdånighet tillkännagifvit, att (för) deras svaga hemman skall alltid i framfarne konungars tider hafve med halfve ovissa persedlar varit förmedlade; derhos ödmjukligen begäre, att vi ock densamme förmedling nådigst unna och efterlåta ville. — Hvilken deras ödmjuka begäran vi hafva nådigst ansedt, och dem halfparten af alla ovissa utlagor nådigst undt och efterlåtit med den besked, att för samma benådning det jernbruket, som der i socknen för några år sedan påbegynt är, skall vidmagthålla, hvarföre de ock från utskrifningen skola förskonte vara.

Underskrift.

Hvar och en, som kan och vill läsa svenska riktigt, torde finna, att den lindring, hvarom här är fråga, icke står i sammanhang med tackjernstionden. Grundskattelindringen fanns förut; den beviljades bergslagen därför, att hemmanen voro svaga, förnyades visserligen med vilkor, att det “*jernbruk*”, som några år förut blifvit påbörjadt, skulle vidnakt hållas, men jag vågar påstå, att jernbruket ännu fortfar, och att i citerade Kongl. bref ej ett ord nämnes om tackjernsblåsning eller tackjernstionde. Kongl. Maj:ts Proposition i denna fråga står på billighetens ståndpunkt, de nämnde reservanterna på den stränga rättens, och Utskottet har gått en medelväg. Reservanterne, som vilja att bergslagerna skola betala alla skatter och allmänna besvär, både ränta och rotering,

tyckas icke hafva betänkt följderna af en sådan åtgärd. Den skulle leda till åtskilliga obilligheter. *En* sådan är, att *elva* bergslager derigenom skulle få mindre skatter, under det att *sex* bergslager finge större än förut, och det kan hvarken vara billigt eller rätt att på detta sätt öfverflytta bördor från en skattdragande på en annan. En annan obillighet skulle visa sig deruti, att de fastighetsegare, som, sedan Kongl. Förordningen den 20 September 1859 utkom, afsagt sig rättigheten att blåsa tackjern, skulle få erlägga ökade skatter, och dessa skatter komme således att drabba andra än dem, som genom borttagande af tackjernstionden erhöle en lindring. Reservanternas förslag innebär således att på samtliga jordegarna inom bergslagerna lägga en ganska dryg skatt, och en sådan åtgärd är för *min* rättskänsla i hög grad motbjudande.

Utskottet har yttrat att, om man betraktar bergslagshemmanens taxeringsvärde, så framgår häraf, att dessa hemman utan olägenhet skulle kunna åtaga sig, förutom den föreslagna halfva rotevakansafgiften, äfven hälften af den frihet i afseende å ränta, som de nu åtnjuta. Jag vill, med anledning häraf, upplysa, att åtskilliga bergslagshemman hafva ganska stor areal och vidsträckta skogar, hvilket föranledt, att de vid hypoteksvärderingar blifvit högt uppskattade, i följd hvaraf taxeringsvärdet blifvit högre än på andra hemman.

Då jag således icke kan finna reservantens förslag i något hänseende antagligt, återstår för mig att välja emellan Kongl. Maj:ts och Utskottets, och jag ber härvid få erinra, att skillnaden mellan dessa båda förslag endast är 18,000 R:dr. För min del kan jag icke, såsom representant, anse det vara rätt, att staten, för att erhålla dessa 18,000 R:dr, skulle riskera att begå en sådan orättvisa som att, såsom vederlag för tackjernstiondens borttagande, lägga denna nya skatt på jordegarna i bergslagerna. För mig är således Kongl. Maj:ts förslag det enda antagliga. Jag behöfver ej erinra, att Kongl. Maj:t redan vid 1869 års riksdag föreslagit tackjernstiondens upphörande, men då den nådiga propositionen i ämnet icke vann Kamrarnes bifall, har Kongl. Maj:t nu i sitt förslag vidtagit en jemkning, dervid jag för min del finner, att Kongl. Maj:t träffat det rätta och billiga så nära som möjligt.

Jag får alltså yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Liss Olof Larsson: Då denna fråga flera gånger förut varit föremål för Riksdagens behandling, och jag icke är lycklig nog att, såsom många andra, beträffande denna fråga, kunna ändra mina åsigt, utan jag är af alldeles samma åsigt nu angående densamma, som Stats-Utskottet varit vid de tvänne sistförflutna årens riksmöten, så skulle jag kunna inskränka mig till att yrka bifall till hvad Stats-Utskottet *då* föreslog och afslag till det afvikande förslag till beslut i samma sak, Utskottet *nu* framlagt, men anhåller likväl att få yttra några ord, ehuru jag icke länge vill upptaga Kamrarnes tid, som nog ändå blir tagen i anspråk i denna fråga.

Jag tror, att i denna invecklade skattefråga det finnes åtminstone tvänne punkter, i hvilka vi alla äro eniga. Den ena — att tackjernstionden, som inom de privilegierade bergslagsorterna finnes åsatt, bör

borttagas, och den andra — att den jord, som tillhör dessa bergslager, vid tiden före privilegiernas erhållande var fullkomligt likställd med den öfriga svenska jorden af skattenatur. Om så är förhållandet — och jag tror att det svårligen kan förnekas — anser jag, att man, då tackjernstionden efterskänkes, äfven i och med detsamma måste borttaga privilegierna och ånyo göra denna jord likställig med annan skattejord, d. v. s. sådan den var innan privilegierna erhöles mot åtagande tackjernstionde, som hör under landslag, ty det kan icke vara annat än orättvist att de, som drifva jordbruk i bergslagen, skola hafva lindrigare skatt än andra jordbrukare, när den särskilda skyldighet, som varit dem ålagd, upphör.

Jag anser mig böra upptaga till besvarande den förre talarens yttrande, att Stats-Utskottet icke tagit i betraktande, att ifrågavarande bergslagshemman redan nu utgöra ordinarie ränta. Om jag icke hörde orätt, utan den ärade talaren verkligen yttrade sig så, tror jag han begick ett misstag. Ty utaf hvad i denna sak vid de tvänne sednaste riksdagarne förekommit framgår enligt min tanke tydligt, att fråga aldrig varit om att pålägga bergslagshemmanen någon ny ränta i stället för tackjernstionde, utan endast att dessa hemman vid tiondens upphörande skulle utom nuvarande räntebelopp erlägga *det som brister i den fulla räntan*, sådan den skulle utgå om icke privilegierna förefunnos; det vill med andra ord säga, att man såsom vederlag för tackjernstiondens upphörande velat beräkna *skillnaden mellan den ränta, som nu utgöres, och den ränta, som i sjelfva verket finnes hemmanen åsatt*. Häraf följer, att de hemman, som möjligen redan utgöra den åsatta ordinarie räntan till dess fulla belopp, icke skulle, om den nyss anförda grunden för tiondens upphäfvande antoges, få någon ytterligare grundskatt, utan endast bibehållas vid den ränta, som redan utgöres.

Man har vidare talat om fattigdomen inom bergslagerna och anfördt detta som skäl för tackjernstiondens efterskänkande utan något slags vederlag. Jag tror icke detta skäl håller streck, isynnerhet om man ser på tabellerna, hvilka finnas vidfogade Utskottsbetänkandet. Man ser af dem, att medeltalet per mantal inom den bergslag, der detta värde är lägst, är något öfver 23,000 R:dr, under det att i andra bergslager medelvärdet å hemman är öfver 90,000 R:dr. Detta synes mig icke vittna om den stora fattigdom, af hvilken man vill hemta ett stöd för afslag å framställning om att ålägga dem full ränta och rotering.

Den siste talaren anförde angående taxeringen af ifrågavarande hemman, att de äro högre uppskattade än andra hemman, derigenom att de hafva större areal och betydlig skogsvidd, hvilket allt tagits i betraktande vid taxeringen. Jag föreställer mig likvisst, att då ett hemman skall taxeras, man bör göra afseende både på dess areal och skogstillgång, ty i en bergslag skall väl — om på något ställe — detta höja hemmanets värde, och jag kan således icke finna, att talarens framställning härutinnan är något skäl för antagandet, att bergslagshemmanen äro taxerade utöfver deras verkliga värde.

För min del är jag villig att borttaga tackjernstionden och äfven att lindra eller borttaga roteringsbördan, som hvilar på jorden, och likasom jag i dag kommer att rösta för att ålägga våra privilegierade bergslager full rotering och i någon mån göra dem likställiga med annan jord,

likaså skall jag när som helst rösta för indelningsverkets upphäfvande och således äfven befria dessa. Men icke kommer man till det målet, nemligen att borttaga indelningsverket genom att medgifva lindring för några hemman i sender. De sista skulle allt i så fall få vänta bra länge, om icke för alltid. Hvad man talat och allt fortfarande talar om att så småningom, genom att privilegiera en del jord i sender, gå fram till det mål, hvartill vi sträfva, nemligen en rättvisare och jemnare beskattning, motsäges af erfarenheten, som visar oss, att just de, som erhållit privilegier, sedermera äro ifrigast att motsätta sig de reformer, som äro afsedda att leda till andra obilliga skattebördors aflyftande eller lindrande.

Jag kan således icke bidra till att skapa ännu flera privilegierade hemman än vi förut hafva, utan yrkar bifall till den af Herr Odelberg afgifna reservation, som går ut på att göra ifrågavarande bergslagshemman likställda med annan skattejord i Sverige, och som i det närmaste öfverensstämmer med Utskottets förslag vid de två sista riksdagarne. Jag tror vi derigenom komma hastigare till skattejemkning för den hårdt betungade jorden, som flertalet af oss eftersträfva, än genom sednaste Kongl. proposition eller Stats-Utskottets föreliggande betänkande, hvarigenom endast tillskapas nya privilegier, som ytterligare komma att öka antalet af våra motståndare.

Johan Johansson: Då jag i denna Kammare representerar icke mindre än 5 af de 17 bergslager, hvilka äro mer eller mindre intresserade af en snar och lycklig lösning af den föreliggande frågan, må det icke förvåna någon, att jag finner mig nödsakad bryta den tystnad jag nästan tagit till regel att, åtminstone tillsvidare, iakttaga. för att i någon ringa mån söka bidra till frågans utredande. Jag gör detta i den förhoppning, att, om jag också icke eger ordet så i min makt som jag skulle önska, det jag kan hafva att säga icke måtte vara utan sin betydelse; och för att då på en gång tydligt angifva min ståndpunkt får jag förklara, att jag, med frånträdande af det yrkande jag förhållit år gjorde i frågan, numera af omständigheternas kraf finner mig nödsakad att omfatta Kongl. Maj:ts till denna riksdag aflåtna proposition i ämnet. Men då Stats-Utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till denna proposition oförändrad, utan uppställt ett förslag, hvilket, visserligen icke så strängt som det från närmast föregående riksdagar kända, dock kommer att drabba bergslagerna tyngre än Kongl. Maj:ts, så torde det icke heller förundra, att jag, synnerligast i ett afseende, vill underkasta Utskottets motivering en närmare granskning.

Efter ett föregående referat af hvad i frågan under den sista tiden passerat yttrar Utskottet, att deruti "saknas ingalunda utredning", och "att ämnet synes i det närmaste uttömdt". För min del vågar jag dock betvifla riktigheten häraf, då nemligen åtskilliga ganska viktiga moment af frågan icke alls, eller åtminstone högst obetydligt, blifvit vidrörda både uti den utredning som af Kammar- och Kommers-kollegierna blifvit afgifven, och i de betänkanen som af Stats-Utskottet vid föregående riksdagar aflåtits, och jag vill derföre sedermera upptaga dessa delar. Utskottet betraktar härefter frågan särskildt ur, hvad det kallar, "strängt rättslig synpunkt", utan att närmare angifva den eller de grunder, som

skulle ligga till stöd för denna sida af frågan. Ehuru jag ingalunda är dermed obekant, vill jag dock icke upptaga Kammarrens tid med att der vid uppehålla mig, då jag tager för alldeles gifvet, att andra talare efter mig skola upptaga densamma; men då Utskottet vidare så väl ur "billighetens" som från "statsekonomisk" synpunkt betraktar frågan på ett sätt, som jag öfver hufvud taget anser mig kunna gilla, synes Utskottet likväl hafva förbisett en tredje synpunkt, som efter min uppfattning icke är minst vigtig, och det är den *industriela*, eller för att uttrycka mig ännu tydligare, den rent *tekniska* sidan af denna fråga. Huru skall t. ex. den produkt beskattas, som under namn af Bessemerstål snart sagdt direkte tillverkas i masugnen? Vi veta alla, att den förädlade produkten af tackjernet, stångjern eller stål, redan för längesedan befriades från den deraf utgående produktionsskatten, och kan man då verkligen fordra, att endast derföre att handteringen ernått en hög grad af utveckling, så att man kan tillverka en förädlad vara, nemligen stål, redan ur masugnen, man också skall lida af den, till och med af vårt gamla Bergskollegium utdömda, produktionsskatt som utgår under namn af tiondetackjern. För min enskilda del vågar jag icke allenast betviffa utan rent af bestrida rättvisan af en dylik beskattning i fråga om tillverkning af Bessemerstål, ehuru jag ingalunda förbiser de svårigheter, som skulle uppstå, för att rätt kunna fördela tionden på den egentliga tackjernstillverkningen. Och då man också vet, att tiden för Bessemerpatentets fria användande redan ingått, vill jag fråga, om det är rättvist eller ens klokt att genom ett fortsatt vidhållande af tiondejernsskatten, om icke omöjliga, dock ganska betydligt försvåra anläggningen af tidsenliga verk för tillverkningen af en förädlad produkt just inom de orter, som af naturen likasom blifvit anvisade för denna industri. Ensamt denna omständighet synes mig tala för behofvet af ett skyndsamt reglerande af tiondejernfrågan.

Sedan Utskottet vidare yttrat några ord om den uppoffring staten anses göra vid regleringen af denna fråga och antydt, att "denna uppoffring icke behöfde vara så stor, som ett rent bifall till Kongl. Maj:ts sednast framställda förslag skulle medföra", säger Utskottet på 16 sidan, "att på grund af de upplysningar vidfogade tabeller innehålla i afseende å bergslagshemmans taxeringsvärden och beskattningsförhållanden m. m., synas dessa hemman utan olägenhet kunna åtaga sig, förutom den föreslagna halfva vakansafgiften, äfven hälften af den frihet i afseende å ränta, som dessa nu åtnjuta". Det är verkligen lyckligt, att Utskottet nu endast haft att göra med bergslagerna, ty hade detsamma haft tillfälle utsträcka sin granskande blick äfven till andra orter, skulle Utskottet tvifvelsutan hafva funnit en stor mängd hemman, hvilka säkerligen utan olägenhet skulle kunna underkasta sig uppoffring af de friheter i afseende å ränta, som äfven dessa hemman åtnjuta, till vida högre belopp än hvad förhållandet är med bergslagshemmanen — jag menar nemligen säterier och frälsehemman. Måhända är den nu föreslagna nya beskattningen å bergslagshemman endast ett förebud till hvad som frälsejorden framdeles kan hafva att vänta, och i sådant fall skulle jag icke invända något mot Utskottets hemställan i detta afseende; men hvad jag bestämdt vill bestrida är sanningen af det uttryck Utskottet begagnat, då det säger att vi åtnjuta *friheter* i ränta, åtminstone hvad angår Nora och Lindes m. fl.

bergslager. Detta förhållande har ingalunda blifvit bevisadt uti Kammar- och Kommerskollegiernas utredning, enligt hvad jag vid ett föregående tillfälle på detta rum sökt visa, och jag har blifvit ännu mera stärkt i denna min uppfattning, sedan jag haft tillfälle att i Kammarkollegii arkiv genomgå samtliga jordeböckerna från den tid de ifrågavarande eftergifterna i räntan skulle hafva skett. De ränteposter, från hvilka nyssnämnda bergslager skulle vara befriade, nemligen halwa landtågsgården, halwa skjutsfärds- och hela dagsverkspenningarne, hafva aldrig utgått, utan att jordeböckerna gifva någon upplysning om hvarföre så icke skett, ej heller hvarföre t. ex. landtågsgården har blifvit erlagd med endast kol, under det andra orter lemnat denna gård i spanmål och andra persedlar. Jag anser mig derföre med skäl kunna påstå, att f. d. hemmantalsräntan, utgörande enligt en tabell vid Utskottets betänkande 24 R:dr 93 öre, och som till hälften skulle påföras de s. k. gamla hemmanen i Nora bergslag, är en alldeles ny ränta, som man anser sig kunna ålägga hemman, hvilka redan undergått eller åtminstone anses ega en för alla tider bestämd skattläggning. Huruvida ett sådant förfarande kan vara öfverensstämmande med full rättvisa vill jag lemna derhän; för min del tror jag det icke. Hvad deremot den f. d. jordeboksräntan angår, kan jag icke förneka, att denna ränta, utgörande enligt Kollegiernas utredning omkring 20 lispund osmundsjern till ett värde af 8 R:dr 72 öre, vid tiondejernens införande år 1608 blifvit afskrifven. Jag kan endast göra Kollegierna den rättvisan, att i fråga om nyssnämnda post de åtminstone icke räknat för lågt, snarare tvärtom. Kollegierna erkänna äfven uti sin utredning, att man endast med stor svårighet kan bestämdt angifva antalet af de hemman som erhållit befrielse, och detta förhållande förklaras lätt derigenom, att något egentligt hemmantal icke fanns åsatt inom dessa bergslager förrän år 1625, då visserligen ingen så beskaffad skattläggning som nu finnes stadgad öfvergick bergslagen, utan endast ett ungefärligt bestämmande af mantal å de den tiden befintliga gårdar.

Huruvida den föreslagna nya beskattningen inom bergslagerna, hvilken Utskottet förmenar "alldeles icke bör blifva så tryckande som man velat göra troligt under frågans behandling vid föregående riksdagar", verkligen kommer att medföra den antydda olägenheten, kan visserligen bero på olika uppfattning af förhållandena. Hvad som dock är säkert, är att den nya räntepåföringen ingalunda kommer att rättvist drabba de olika bergslagerna eller ens de olika hemmanen i samma bergslag, och jag skall bevisa detta mitt påstående med ledning just af den Utskottets betänkande åtföljande större tabellen. Jag vill då först i förbigående anmärka, att denna tabell blifvit ganska mycket vilseledande derigenom, att för hvarje bergslag *hela* antalet hemman finnes uppgifvet och medeltalsberäkningar derefter upprättade. Nu är likväl förhållandet, att det icke är alla hemmanen inom en bergslag, som skulle drabbas af den föreslagna tillökningen i ränta, utan endast de s. k. gamla hemmanen, det vill säga de hemman som, enligt kollegiernas utredning, skulle finnas vid den tid, eller år 1608, som tackjernstionden först påbjöds. Inom nästan alla bergslagerna finnas dessutom frälsehemman och säterier, recognitionsskogshemman, s. k. ny- och stadgeheman, prestgårdar m. fl., hvilka samtliga hemman antingen äro helt och hållet befriade från vidare

tillökning eller ock skulle vidkännas en obetydlighet, som icke kan utöfva något inflytande på den hittills utgående räntans belopp mera än en olika markegångssättning redan nu kan medföra. Genom det nu anmärkta förhållandet har t. ex. medeltaxeringsvärdet för 1 hemman i Nora bergslag blifvit uppgifvet till 23,086 R:dr 82 öre, då likväl medelvärdet för de s. k. gamla hemmanen i verkligheten icke utgör mera än omkring 20,800 R:dr, enligt den förteckning öfver dessa hemman jag från häradsskrifvaren i fögderiet förskaffat mig, hvaraf äfven följer att det i tabellen uppgifna medeltalet af nu utgående utskylder icke är tillförlitligt. Om man emellertid jemför 1 hemman i Nora bergslag med 1 hemman uti en af de bergslager som anses fullt utgöra sina skyldigheter i afseende å räntan, t. ex. Nya Kopparbergs, så skall man finna att det sednare hemmanets utskyld utgör omkring $\frac{9}{100}$ procent af taxeringsvärdet, då deremot Nora-hemmanet betalar ungefär $\frac{17}{100}$ procent, det vill säga i det närmaste dubbelt och, i händelse Utskottets förslag skulle blifva Riksdagens beslut, icke mindre än $\frac{24}{100}$ procent, eller mera än $2\frac{1}{2}$ gånger så mycket som ett hemman i Nya Kopparberget. Kan man då verkligen med dessa siffror för ögonen fortfarande påstå, att det är likställighet i beskattningsförhållanden man eftersträfvat, då man förordar Utskottets förslag, och är det samma icke snarare egnadt att ännu mera än hvad redan är förhållandet bidra till olikhet i nyssnämnda hänseende? Fortsätter man jemförelsen mellan de olika slagen af hemman inom samma bergslag, kommer man till nästan samma resultat. Enligt kollegiernas utredning finnas i Nora socken $5\frac{3}{4}$ s. k. ny- och stadgeheman, af hvilka 3 hemman draga en grundränta af omkring 30 R:dr per hemman å ett taxeringsvärde af 32,400 R:dr, då deremot ett gammalt hemmans ränta utgör 37 R:dr 50 öre, men taxeringsvärdet endast 20,800 R:dr, och detta sednare hemman dessutom skulle erhålla en ytterligare ränta af 16 R:dr 82 öre, under det att stadgehemanet slipper med 38 öre. Kan äfven ett sådant förhållande anses grundadt på billighet och rättvisa? Ännu ett annat exempel vill jag anföra. I Nora socken skattlades efter den för orten gällande skattläggningsmetod året 1867 eller 1868 — hvilketdera minnes jag ej rätt — åtskilliga torp och lägenheter till något öfver ett hemman, och åsattes grundränta med 37 R:dr 40 öre, utgörande taxeringsvärdet något öfver 20,200 R:dr per helt mantal räknadt. Detta nyhemman är således i det aldra närmaste lika beskattadt med ett af våra gamla hemman, men det nya hemmanet kan likväl icke äläggas någon ytterligare ränta, som det gamla hemmanet deremot icke kan undgå. Bidrager äfven ett dylikt förhållande att åstadkomma mera jemnhet i skattefördelningen? Många dylika exempel skulle jag kunna anföra, men vill dermed icke nu trötta Kammaren. Med dessa exempel för ögonen vågar jag dock påstå, att om samtliga hemmanen skulle ordentligt skattläggas efter den för orten gällande metoden, något som i de aldra flesta fall icke egt rum, skulle bergslagshemmanen ovilkorligen derpå göra en betydlig vinst endast å den nu utgående räntan, utan att taga den föreslagna tillökningen i beräkning, som då icke skulle komma att drabba knappt något af våra största hemman; och ännu fördelaktigare skulle det ställa sig för dessa hemman, om man, på sätt i Nya Kopparbergs bergslag på 1830-talet egde rum, finge använda den för

Savolax och Karelen år 1775 fastställda skattläggningsmetoden, hvilken metod i nyssnämnda bergslag då blef använd på Kongl. Maj:ts befallning.

Af hvad sålunda blifvit anfördt, kunna Herrarne således finna, att jag för min del ingalunda kan gilla den föreslagna påföringen, vare sig af hel eller half ränta, och jag vill också tro att man i en fråga af denna beskaffenhet måste, på sätt Utskottet också yttrar, "iakttaga all möjlig varsamhet" och icke, under en tid då man talar om aflyftande af grundskatter och utjemnande af skattebördor, göra sig skyldig till ett beslut, som skulle komma att gå i alldeles motsatt riktning. Hvad deremot beträffar den föreslagna påföringen af halfva vakansafgifter för bergslagerne extra rotar, så kan jag visserligen lika litet principiellt gilla äfven ett dylikt beslut, då tiondejernet icke står i ringaste samband med befrielse för bergslagerna från rotering, men för att ändtligen få ett slut på frågan, och för att ej genom ett fortsatt bestridan deriskera en ännu tyngre börda, anser jag mig dock böra förorda bifall härtill. Denna börda har åtminstone den fördelen, att träffa alla bergslagshemmanen i ett någorlunda rättvist förhållande, enär hemmanens andel i rotarne är något så när beroende af deras olika storlek och deraf beroende förmåga att bära skatter.

Utskottet har slutligen på flera ställen i sitt betänkande ordtat om *vederlag* och gifvit detta ord en betydelse som jag icke kan fullkomligt gilla. Utskottet anser nemligen den föreslagna påföringen af half ränta och half rotering såsom vederlag för tackjernstjonden. Jag deremot anser detta ord i förevarande fråga böra användas såsom ett uttryck af den bergslagshemmanen före utfärdandet af 1859 års förordning åliggande s. k. värmmings- och byggnadsskyldighet i hyttan, hvilken skyldighet dessa hemman, efter att i 11 år varit derifrån befriade, nu skola utbyta mot half ränta och half rotering. Att bergslagerna icke på något sätt gjort sig förtjenta att behandlas med den stränghet man hittills velat visa, har redan af en annan talare blifvit antydt. Jag vill tillägga, att vill man ålägga bergslagerna ett vederlag, då skall man också göra sig reda för hvilken tunga byggnads- och värmmingskyldigheten i verkligheten kunde utgöra för ett hemman; men en dylik undersökning har ännu icke egt rum, hvarföre jag också tillåter mig att något beröra äfven denna sida af frågan. Att ifrågavarande skyldighet icke betraktades såsom ett onus *å hemmanen* af alla dem som tillverkade tackjern är alldeles klart, emedan alla utgifter i och för en handtering måste drabba den tillverkade produkten; men äfven för de hemmansegare, som icke tillverkade tackjern, var bördan af den hemmanet åliggande byggnads- och värmmingskyldigheten beroende af många omständigheter, som här blefve för vidlyftigt att relatera. Hvad som dock ganska säkert angifver, huru denna tunga uppskattades, är det förhållande, att de flesta hyttedelegarne, åtminstone i min hemort, icke begagnade sig af den i 1859 års förordning medgifna friheten att utträda ur hyttelagen, dels derföre att den gamla skyldigheten i de flesta fall var obetydlig, och dels derföre att man fruktade det förbehåll som i samma författning fanns stadgadt om en framtida inskränkning i bergsmansfriheterna. För att närmare visa huru olika byggnads- och värmmingskyldigheten drabbade olika hemman, vill jag, med Kammarrens tillåtelse, nämna, huru härmed förhöll sig inom det hyttelag jag tillhört

hört och fortfarande tillhör såsom hemmansegare och tackjernsblåsare. Detta hyttelag bestod ursprungligen af 4 hemman, men blef under tidernas lopp förökadt derigenom att angränsande hemman efter hand nedlade sina hyttor och flyttade sina blåsuingar till vår hytta. Vid den sista regleringen i fråga om de olika hemmanens andelar i hyttan för 30 à 40 år sedan, utgjordes hyttelaget af 22 hemman, och hyttan fördelades i 72 lotter. Deraf erhöilo några hemman 7, andra 6, och icke mindre än 6½ hemman endast 1 lott i hyttan. Då naturligtvis byggnads- och värmningsskyldigheten var lika för hvarje hyttelott, följer också deraf att det hemmanet, som egde $\frac{7}{2}$ i hyttan, också drabbades af en sju gånger större utgift än det hemman som egde endast $\frac{1}{2}$. Nu skola likväl dessa båda hemman utgöra samma vederlag för den gamla skyldighetens upphörande, och jag frågar, hvar finnes rättvisan uti ett dylikt förhållande? Jag skulle kunna anföra hundradetals sådana exempel från andra hyttelag, om det här utträttade något. Det anförda må emellertid vara egnadt att visa det kollegiernas utredning, eller hvad i frågan för öfrigt passerat, ingalunda "uttömt ämnet", då detta förhållande icke, mig veterligen, förut blifvit antydt.

Men jag fruktar att hafva redan alltför länge tagit Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk och vill derföre, ehuru ämnet ingalunda är uttömdt, på de skäl jag haft äran anföra, vördsamt yrka afslag till Stats-Utskottets nu föredragna betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts till innevarande riksdag i ämnet aflättna proposition.

Herr Jöns Rundbäck: Ehuru jag icke antecknat mig som reserwant mot föreliggande betänkande, får jag dock tillkännagifva, att jag vid ärendets afgörande i Stats-Utskottet röstade för bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Jag har nemligen funnit, att, då båda statsmakterna insågo nödvändigheten att genom skattelindring gifva vår jernindustri en nödig uppmuntran, så att den sattes i stånd att kunna med fördel täfla med andra nationers jernindustri på världsmarknaden, denna lindring icke träffade tackjernstillverkarne inom bergslagerna. Tvärtom bibehöll man dessa industriidkare vid skyldigheten att gifva tackjernstionde, om än blott half tionde, och på det sättet hafva vi kommit derhän, att bergslagerna, som förut existerade på denna näring och i så hög grad bidragit till landets framåtskridande på odlingens fält och förkofran i allmänhet, numera minst af alla kunna drifva den för dem naturliga jernstillverkningen.

Man vill nu som vederlag för tackjernstiondens upphörande fordra utgörandet till hälften af de skyldigheter, som funnos före privilegiernas erhållande. Men då denna återupplifvade gamla beskattning hvilat på jorden, och jordbrukaren sålunda skulle komma att få betala för hvad jernbruksidkaren får sig efterskönt, så synes mig detta förslag vara högst orättvist. Det kan icke annat än förundra mig, att de, som vilja utjemna skyldigheter och rättigheter i vårt beskattningsväsende, välja ett så opraktiskt sätt som att taga af den ena hvad som gifves åt den andra.

Man säger att bergslagerna nu äro fria från ränta. Jag vill då hänvisa till tabellerna, hvilka utvisa att de betala räntor, som för en del bergslager, t. ex. Tabergs, Ofvansjö och Thorsåkers, äro ganska dryga.

Men rotering, säger man, böra de hafva, liksom annan skattejord. Ja, det är jag med om, såvidt det gäller en half rotering, som Kongl. Maj:t föreslagit. För närvarande äro bergslagerna endast underkastade extra rotering, och om de som vederlag för tionden komme att åläggas hälften utaf hvad annan jord i länet är ålagd i rotering, synes detta mig vara en lämplig och billig beskattning. Men beslutar man i enlighet med Stats-Utskottets hemställan att pålägga bergslagerna både half ränta och half, effektiv rotering, så tror jag att man stjelper dem i stället för att hjälpa dem.

Det förefaller för öfrigt besynnerligt, att under det man utan vederlag efterskänkte t. ex. qvarnräntan till belopp af omkring 400,000 R:dr, man nu gör svårigheter vid att eftergifva denna tackjernstionde, som uppgår till omkring 36,000 R:dr och som blifvit ytterligare reducerad till 18,000 R:dr, hvilken sednare summa är hela det belopp, som skulle komma att skänkas efter. För min del påyrkar jag, på anförda skäl, bifall till Kongl. Maj:ts proposition, emedan jag tror att härigenom såväl mycket trassel som ock en stor orättvisa skulle förekommas.

Herr Geijer: Jag yttrade nyss, att förhållandet med Nyeds bergslag samt med Heds och Gunnilbo socknar är helt annorlunda än för de öfriga bergslagerna. Dessa bergslager hafva nemligen aldrig betalt någon tackjernstionde eller skatte- och hyttegälsjern, och frågan är derföre icke nu om att befria dem från en skatt och gifva dem andra i stället, utan frågan är helt enkelt om man skall pålägga dem en ny skatt, från hvilken de allt hitintills varit befriade, eller icke. Nyeds privilegier äro gifna af Drottning Christina i bref af 1649 och äro förlänade utan alla vilkor, endast på den grund, att de "inhet annat hafva sigh att uppehålla med än allenast af strömmar och skogh". Kongl. Maj:ts resolution af 1697, på allmogens i Nyed besvär, förordnar, att "allmogen intet tvång af brukspatronerna skall vederfaras, utan fritt stå sina varor annorstädes att föryttra, hvarest de en riktig betalning undfå kunna". Detta stadfästades genom Kongl. resolutioner och förklaringar, på allmogens i Nyed besvär och klagopunkter, utfärdade af Ulrika Eleonora 1719 och Fredrik I 1720. Först genom ett Kongl. bref af 1726 synes någon inskränkning i allmogens i Nyed rätt att fritt sälja sina kol hafva egt rum, men denna inskränkning varade ej länge, ty på grund af allmogens i Nyed besvär vid 1731 års riksdag resolverade Konung Fredrik år 1733, att "alldenstund allmogen anhåller att blifva vid deras gamla privilegier och rättigheter nådigst bibehållne, så kan allmogen sig därutinnan trygga vid Kongl. Maj:ts i thy måhl gifne allmänna nådige försäkringar, samt vid förra riksdagar utfärdade resolutioner". Dessa privilegier och friheter hafva sedan af Konung Gustaf den 3:dje blifvit bekräftade. Jag har här i min hand original-expeditionerna af dessa Kongl. bref och resolutioner, och de äro tillgängliga för en hvar, som af dem önskar taga del. De äro för öfrigt intagna i dåvarande representanten för Nyeds härad, häradshöfding Myrtins anförande till Riksdagens Andra Kammares protokoll den 8 Maj 1869. Så långt någon inom Nyed kan minnas har kolhandeln derstädes varit fri, hvilket äfven dessa Kongl. bref och resolutioner måtte till fyllest bevisa.

Kammar- och Kommerce-kollegierna hafva i sin så kallade utredning

ej kunnat påfinna något annat skäl för Nyeds rotering än det, att kolhandeln i Nyed genom 1846 års förordning blifvit fri, hvilket sedan af alla vederbörande upprepats, men huru detta skäl helt och hållet gripits ur luften torde af det anförda vara klart. Då frågan om bergslagens förändrade skattläggning förefor i Konungens råd 1869, reserverade sig mot beslutet Statsrådet von Ehrenheim, och med honom förenade sig Hans Excellens, dåvarande Justitie-statsministern Friherre de Geer samt Statsråden Berg och Carlsson. 1869 års Stats-Utskott afslog äfven Kongl. Majts framställning och yttrar i sitt betänkande N:o 82: "Väl hade denna bergslag varit underkastad inskränkning i friheten att föryttra sina skogseffekter, men denna inskränkning hade, i följd af den frihet, som i allmänhet ansågs böra tillgodokomma kolhandeln, upphört, och denna ort hade derigenom icke erhållit någon förmån framför andra orter, i afseende på hvilkas fordna beskattningsförhållanden likväl någon förändring i följd af den fria kolhandeln icke ifrågasatts." Utskottet säger vidare: "I anledning af förut väckt fråga om indragning af Nyeds bergslagsprivilegier, förklarade Rikets Ständer i underdånig skrivelse den 11 Februari 1830, att de ej funnit skäl för en sådan åtgärd för det dåvarande, och sedan dess synes ej någon omständighet hafva inträffat, som kan föranleda till inskränkning i dessa friheter, hvilka vid köp af hemman, belägna inom denna bergslagsort, tagits i betraktande och antagligen inverkat på köpeskillingens bestämmande. Med hänsyn härtill och då frågan om tackjerntionens upplörande ej det ringaste inverkar på denna bergslagsort, hvarmed Heds och Gunnilbo socknar äro fullt jemförliga, har det synts Utskottet ej vara billigt och rättvist, att ålägga dessa orter effektiv rotering, hvarifrån de allt hittills varit befriade. Den benämning af bergslag, som dessa orter nu hafva, torde emellertid böra upphöra, utan att någon förändring i dessa orters rotering eller beskattning deraf blifver en följd." På grund af det anförda, hemställde Utskottet, att "Riksdagen, med tillkännagifvande att Kongl. Majts framställning i denna del icke kunnat bifallas, ville för sin del förklara, att Nyeds bergslag samt Heds och Gunnilbo socknar icke vidare må utgöra bergslag, men att likväl någon förändring i dessa orters rotering eller beskattning därför icke må ega rum." 1870 års Stats-Utskott upprepar i sitt betänkande N:o 58 samma hemställan med enahanda motivering. Enligt nuvarande Stats-Utskotts intyg, skulle de båda förra årens Stats-Utskott hafva sett frågan "ur strängt rättslig synpunkt", men det vill sjelft, på grund af den varsamhet och billighet, som denna gång legat till grund för dess åsigt, rotera Nyeds bergslag. Mine Herrar! Jag har ingen förkärlek för gamla privilegier, men så länge privilegier finnas måste de väl respekteras, och detta såväl i ena fallet som i det andra. Nyeds bergslag står i afseende på skattetiteln, ordinarie rotering, på lika säker grund som den bäst privilegierade jorden, och kunna Herrarne ålägga Nyed denna grundskatt, så kunna Herrarne med samma skäl lägga den på säterierna, stadsjorden, prestgårdarne m. m. Det är blott första steget som kostar på; de öfriga tagas lättare. På grund af det anförda hemställer jag, att Riksdagen ville besluta:

att Nyeds bergslag i Wermlands län samt den del af Skinnskattebergs bergslag i Westmanlands län, som består af Gunnilbo och Heds

socknar, icke vidare må utgöra bergslag, men att likväl någon förändring i dessa orters rotering eller beskattning icke derföre må ega rum.

Herr Ehrenborg: Det är ingen lätt uppgift att fatta sig kort i en fråga, som icke blott är för de flesta temligen främmande utan derjemte i sig sjelf så invecklad och svårlöst, att till och med Kongl. Maj:ts regering inom blott ett par år funnit anledning att så betydligt modifiera sin uppfattning. Vi hafva nu framför oss tre särskilda förslag till frågans lösning. Jag är för min del icke fullt nöjd med någotdera, utan skulle anse rättast att tionden utan vilkor eftergäfvos. Men ett af förslagen, nemligen Kongl. Maj:ts till denna riksdag afgifna proposition, är dock äfven för mig åtminstone relativt tillfredsställande. Då numera ingen meningsskiljaktighet lärer förefinnas om angelägenheten af att tionden utan dröjsmål försvinner, så inskränker jag mig till att tala endast om sjelfva tvistefrågan, nemligen på hvad vilkor detta må ske. Till en början ber jag er, mina Herrar! noga fasthålla några omständigheter, som man måste beakta för att klart kunna bedöma saken, nemligen: *att* det numera är till stor del andra personer, som skulle ersätta eftergiften än de hvilka den tillgodokomme; *att* alla andra, med denna jemförliga särskilda produktionsskatter, äfvensom tackjernstionden bergslag, blifvit af representationen under framfarna tider behandlade utan allt samband med några jorden vidlådande onera; *att* det varit till bergsbrukets, icke till jordbrukarens fördel, som den egendomliga ställningen af befintliga eftergifter i sekler egt rum; *att* äfven före 1859, då hyttetvånget legaliter upphäfdes och nu ifrågavarande inskränkingar förespeglades, många inom bergslag förvärfvat jordbruksfastigheter endast såsom sådana, och att således åtskiljandet faktiskt egt rum redan tillföre, såsom ock af Utskottet erkännes å sidan 15; *att* samtliga hemmanen haft sina nuvarande onera i århundraden; *att* den numera upphäfdade föreningen mellan jorden och hyttan icke var, såsom det vanligen antages, för alla jordegare ett *onus*, utan för många fastmer en fördel; *att* det vid tvångets upphäfvande föreskrifna vilkor ej hade bort uppställas obestämdt och oberäkneligt och ej heller i klump, utan med hänsigt till hvarje jordegares särskilda ställning till det hyttelag hvartill han hörde; *att* staten länge sedan efter hand eftergifvit ända intill fem sjettedelar af den tionde, för hvilken, sådan den ursprungligen var, man nu ifrågasatt hel eller half ersättning af andra; *att* äfven efter det lindrigaste bland nu föreliggande förslag den fordrade ökade skatten vore i några bergslager betydligt högre, än den derifrån nu utgående tionden; samt slutligen, *att* tiondens afskaffande på andra vilkor, än med bibehållande af nuvarande friheter aldrig af bergslagerna begärts.

Det är mycket beqvämt att antaga, det en klar rättsgrund finnes för frågans lösning och jag undrar icke på att den ärade kollegiuledamoten på Stockholmsbänken, som i fjor var vår skarpaste motståndare, då använt sitt skarpsinne och sin sakkunskap för att bevisa denna rättsgrunds giltighet; men mera undrar jag på att representanten från Dalarne, med förbigående af de hufvudsakliga, omtvistade punkterna, ännu sjunger samma visa, utan att i ringaste mån vilja tillegna sig den ytterligare belysning och utredning, som frågan till bergslagernas förmån alltmera vunnit. I

är liksom i fjor finner jag i hans anförande intet i sak att bemöta. Han fästade sig i fjor företrädesvis vid det mera oväsentliga af hvad från vår sida framhölls och talade om våra uppgifter såsom löjliga och öfverdrifna o. s. v. I år har han utbredt sig deröfver, att hemman i olika orter böra i beskattningsförhållanden bringas till likställighet. Jag skulle vilja tillråda honom att häri icke gå för långt; ty möjligen kunde man äfven i Dalarne komma att erfarä olägenheter af en sådan likställighet. Om den ärade representanten vill taga närmare reda på en liten skrift kallad "Orternas undervisningar", utgifven af kammarrådet Falkman, skall han finna att i större delen af provinsen Dalarne utgå hvarken landtågsgärd, skjutsfärds- dagsverks- eller boskapspenningar; och således skulle friheterna der vara vida större än hvad förmenas ega rum i bergslagen. För öfrigt skall det intressera mig att se huruvida denna vår motståndare, då fråga blir om roteringsväsendet i försvarsfrågan, kommer att i samma syftning som nu bestrida gamla skatteförhållandens helgd.

Den rättsgrund, som sålunda mera antages än bevisas, är emellertid ganska svag. Det har aldrig blifvit klart att olikheten i räntan i hvarje fall grundar sig på tionden. Det är tvärtom bevisadt, att många hemman, skattlagda efter 1620, hafva alldeles enahanda skatter som de äldre. Dessa skulle emellertid enligt kollegiernas utredning gå fria, medan deremot en ökad ränta blefve de äldre pålagd. Samtliga hafva de icke blott jordeboks-, utan äfven mantalsränta med dess särskilda underafdelningar, om ock något afkortad. Det är högst omtvistligt, huruvida någon minskning i skjutsfärdspenningar m. m. har skett; och nyss hafva vi hört en bevisning om att t. ex. Lerbäckes bergslag fått friheten långt före tiondens införande. Derjemte förekommer, enligt hvad kollegierna sjelfva å sidd. 29 och 30 erkänna, att, oaktadt 1608 års Kongl. bref, städjepennningarne och de årliga dagsverken ej blifvit afkortade, under det att dock tionden till fullt utgått. Utan djup insigt i kameralkunskapen är det mig likväl häraf klart, att det myckna i denna fråga hållna talet om ett "återförande" till de före tionden varande skatteförhållanden icke är fullt berättigadt. Roteringen åter, såsom långt yngre, saknar allt verkligt samband med tionden. Då jag icke protesterar mot den halfva vakansafgiften och då Herr Finansministern i sitt anförande till Statsråds-protokollet fullständigt har framhållit de skäl, hvarföre den endast till hälften bör bergslagen åläggas, så finner jag ej nödigt härom orda, så mycket mindre som i detta hänseende icke mer än ett förslag föreligger.

För finnandet af den rätta rättsgrunden behöfver jag icke gå längre tillbaka i tiden än till den 20 September 1859. Då finna vi den i den beklagliga Kongl. Förordning, som för framtiden indelar bergslagsfastigheterna i två slag, det ena sådana som tillika skulle bli fabrikanter — i sanning en underlig egenskap hos en fastighet och det andra sådana, som tillhörde egare, hos hvilka man förutsatte en öfvernaturlig aning om hvad kollegierna skulle kunna upptäcka i sina forskningar för 260 år tillbaka; — *dit* säger jag år 1859, uppställdes rättsgrunden, *da* beslötos inskränknin-garna. Skall nu staten taga något af jordegaren till förmån för fabrikanter eller fabrikationen, så bör det åtminstone inskränka sig till, hvad som svarar mot hvad tionden dänera, 1859, utgjorde, nemligen en sextiondedel af produkten, men alldeles icke mot hvad den var år 1608.

Dertill talar 1859 års förordning blott om "inskränkningar" och detta oakadt vill man ännu i år, såsom af en reservation synes, ifrågasätta att icke blott inskränka utan äfven upphäfva dessa friheter såsom vilkor för tiondens borttagande, ehuru sistnämnda förmån blefve i några bergslager blott en liten bråkdel af det vederlag som skulle påläggas.

Hvad jag förut talat om att åtskiljandet mellan jorden och hyttebruket faktiskt inträdt före dess legaliserande ber jag få ytterligare något belysa. Redan år 1846, således 13 å 14 år tidigare, blef kolhandeln fri. Derigenom utbildade sig det mycket allmänna förhållande, att hyttedelegare, som antingen saknade skog eller hvars fastighets läge ej var för hyttebruket lämpligt, öfverlät för längre tid, ända till 99 år, åt annan hyttedelegare sin brukningsrätt mot övertagandet af den förres värmnings- och byggnadsskyldighet. Hans fastighet blef sålunda endast en jordbruksfastighet långt innan meranämnde lag utgafs. Under denna icke korta tid — att icke tala om de bergslagsdelar, t. ex. Lindes s. k. bondfjerding, hvilka icke ens under kolhandelstvänet voro till hyttebruk indelta — skedde många köp, och jag hemställer om det kan vara möjligt att man nu skulle vilja främtaga dessa köpare hvad som kanske är all deras egendom, nemligen de ifrågavarande nya skatternas motsvarande kapitalvärde. En lagkunig ledamot af Första Kammaren vid förra riksdagen, landssekreteraren de Laval, bedömer enligt min åsigt särdeles klart denna frågas rättsgrund, då han der yttrar:

"Om det sålunda är obestriddigt, att den eftergift i utgörandet till Kronan utaf vissa räntor af hemmanen i bergslagerna, hvilka utgå af hemman inom rikets landslag, icke är beviljadt till understöd för jordbruksnäringsen, utan till bergshandteringen, samt i följd deraf, dessa räntor antingen fortfarande utgöras till bergsbruket, eller ock blifvit denna näring annorledes godtgjorda genom högre betalning för den från slik skatt vid afsöndringen från den gemensamhet mellan bergs- och jordbruket, som förut förefanns, befriade jordbruksfastigheten, så måste ock orättvisan i det anspråk som nu framställes derpå att jordbruksnäringsen skall åläggas att *ännu en gång* och sålunda dubbelt, utgöra denna beskattning, vara så uppenbar att en sådan kränkning af jordbrukarens rätt icke läter kunna vinna representationens bifall, helst stadgandet i Kongl. Förordningen den 20 September 1859, om i behörig ordning bestämmande inskränkning i bergmansfriheterna för då medgifven utsträckt frihet i bergshandteringen, icke gifvit någon visshet om beskaffenheten och vidden af ett slikt äfventyr vid afsöndring af jord- och bergsbruk från hvarandra, och en sådan tillämpning deraf, som nu är antydd, ostridigt måste gifva anledning till otaliga invecklade, att icke säga för rättvisan numera olösliga tvister emellan enskilde om återgång och hemul af äldre och nyare köp, utan tvifvel föranledande till mångens fullkomliga ekonomiska obestånd."

Detta ådagalägger dels orimligheten af att jordbruksnäringsen, numera skiljd från bergsbruket, skall återgälda till staten det understöd, som staten på en tid, då de båda voro förenade, hemtat från jordbruket och lemnat bergshandteringen; och dels att det är en dubbel lösen, som man nu i den mån nya skatter påläggas, ålägger jordbrukaren för en fördel som bergsbruket redan fått. Trasslet har till stor del kommit deraf, att

man behandlat saken i klump. I klump har man tagit dessa 17 bergslager i förhållande till staten, ehuru den ena af dem kommer att vinna, den andra förlora. Likaså har man tagit hvarje särskild bergslag inom sig i en klump, oafsedt bergsbrukets och jordbrukets inträffade åtskiljande. Det är detta som gjort att sådan skriande orättvisa i särskilda fall uppstår. Såsom exempel måste jag anföra just den bergslag, som hårdast drabbas, nemligen Lindes, der ock jordbruk och bergsbruk äro mest åtskiljda. Såsom jag bestyrkt i bilaga till en vid denna riksdag i annan fråga väckt motion är af denna bergslags 175 hemman blott en sjundedel eller 25 tillhörande personer, som idka bergsbruk. Genom tiondens eftergiftande skulle dessa sistnämnde tillgodokomma en årlig eftergift af 1,244 R:dr, då deremot de öfriga 150 jordbrukshemmanen skulle drabbas med den allra största delen, eller sex sjundedelar af de ökade skatter, som nu sättas i fråga. Denna tillökning komme att utgöra: efter 1869 och 1870 årens förslag, eller Herr Odelbergs nuvarande reservation 8,596 R:dr per år, efter Utskottets förslag 4,298 R:dr, och efter Kongl. Maj:ts sednaste proposition 1,633 R:dr; således äfven efter det sistnämnda lindrigaste förslaget långt mera än den tionde som de 25 hemmanen finge eftergifven. Mycket skulle kunna tilläggas om de olyckor som öfvergått just detta samhälle och som skulle göra bördan än mera outhärdlig; men detta hör icke hit.

Allt detta hade emellertid förekommit, om man år 1859 hade efter undersökning om hvarje hemmans särskilda ställning inom hyttelaget hört dess egare; då hade rättskränkning undvikits. Men då så ej skedde, så kan staten icke rättvisligen eller billigtvis utkräfvä ersättning för det af nationalekonomiska skäl påfordrade upphäfvandet af tionden, och borde nu behandla frågan om denna produktionsskatt utan allt samband med jordskatter. Allt hvad vi vilja påtaga oss till fabrikationens förmån, sker således icke med erkännande af någon rätt eller billighet, utan endast derföre att vi, alltför svaga och fåtaliga för att kunna i längden göra motstånd, önska få slut på det ovissa och hotande tillstånd, som inträdt från den dag, då kollegiernas utlåtande först blef känt. Utskottets förslag innebär höjden af hvad man från rättsgrund kan fordra, då saken kollektivt och i klump betraktas. Men egentligen är der något afseende icke fästadt på billighet, icke på det ofta nämnda särskiljandet af bergsbruk och jordbruk, icke på den goda tro, hvarunder köpare tillegnat sig sina fastigheter, och slutligen icke på omöjligheten att "ens tillnärmelsevis beräkna" beloppet af de friheter som skulle försvinna.

Man talar om nödvändigheten af lika skattebelopp å hemman af samma natur. Jag ber endast att i detta afseende få hänvisa till hvad jag redan vid förra riksdagen ur skattekomitéens arbete anförde om de ofantliga olikheterna i grundskatt i olika provinser; huru t. ex. ett kronoskattehemman i Lindes privilegierade bergslag bär mellan 90 och 200 R:dr, då ett motsvarande i det icke privilegierade Blekinge ej bär mer än högst 24 R:dr o. s. v. Man har ock talat om att villkoret i Kongl. kungörelsen af år 1859 var på förhand känt. Detta är ett lika hårdt som ogrundadt argument; ty hvad kan Kongl. Maj:t anses hafva menat med villkoret år 1859? Männe det, att ingen skulle kunna köpa en fastighet i en ort, hvars jordvärde komme att till obestämdt belopp nedsättas? Detta kan jag icke antaga. Ej heller kunde meningen vara att icke nå-

gon skulle begagna sig af friheten från hyttebruket; ty då hade ju det bergsbrukets utveckling äsyftande ändamålet förfelats.

Hvad billighetsskäl angår, så har man i det afseendet mot oss anført bergslagens jemförelsevis höga taxeringsvärden. I tabellerna äro dock några dylika värden från landslagen icke till jemförelse uppgifna. I allt fall är sådant till föga ledning. Hufvudsyftet vid taxeringen är vanligen att få värdena relativt till hvarandra riktiga inom samma distrikt; man grundar dem på areal, som i bergslagen är vidsträckt och mest skogsmark, ofta med föga hänsigt till om denna sednare är beväxt eller afverkad. De sednaste årens värden hafva väl mycket grundat sig på de höga kolprisen, hvilka numera fallit. Då skogen nedhuggits, är bergslagshemmanet med sin grusjord af betydligt förminskadt värde. Man glömmer ock vanligen de ofantligt mycket högre kommunalutskylder, hvilka i bergslag helt naturligt uppkomma i följd af de svåra kommunikationerna, långa afstånden m. m., och hvilka mer än motsvara lindringen i grundräntor, men dock icke tagas i betraktande, då hemman efter deras areal taxeras. Man ihågkommer ej heller hvilka fördelar blifvit dessa orter fräntagna, såsom genom inskränkningar i inmutningsrätten, upphäfvandet af de egna domstolarne och af Bergskollegium m. m.

Man har inom denna Kammare olika åsigtter i våra grundskattefrågor; men af hvilkendera uppfattningen man än må vara, kan jag icke forstå huru man här kan vilja pålägga nya räntor. Betraktar man grundskatterna såsom en af tillfälliga anledningar pålagd börda, hvilken man är berättigad få efterhand aflyftad, så kan man väl ej vilja ålägga nya. Ser man dem åter såsom realonera, fästade vid jorden, så lärer väl inom bergslagen, såsom annorstädes, de under sekler häfdvunna förhållandena också få tillerkännas någon betydelse. Staten finge ock motse mycket besvär och många suppliker med anledning af hvad nu är i fråga. Jag uppskattar det välvilliga tillägget i slutet af Utskottets förslag, om att vid ömmande förhållanden framställningar må ske hos Kongl. Maj:t och Riksdagen. Men bättre är ett i grunden billigare förslag utan sådant tillägg. Jag fruktar ock att domstolarne blefve öfverhopade af processer mellan köpare och säljare, mellan egare och arrendatorer o. s. v., hvilka träffat aftal utan att kunna förutse nu ifrågavarande värdenedsättning.

Med hänvisning i öfrigt till den sammanfattning af skäl, som förekommer i slutet af Herr Finansministerns till statsråds-protokollet i denna fråga afgifna yttrande, får jag vördsamt anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Grill: Det är med anledning af ett anförande af en representant från Dalarne, som jag funnit mig uppmanad att ännu en gång begära ordet. Han påstod nemligen, att jag i mitt sednaste yttrande skulle hafva sagt, att Stats-Utskottet ej tagit tillräckligt i betraktande det förhållandet, att bergslagerna redan nu betala grundränta. Detta har jag aldrig sagt, utan mitt yttrande var att jag vid samtalen man och man emellan tyckt mig finna, att den opinionen hos mången gjort sig gällande, att grundskatt ej af bergslagerna erlades. Vidare fäste han uppmärksamheten vid den omständigheten, att taxeringsvärdena i bergs-

lagen i allmänhet äro höga. Jag medgifver att så är, men vill på samma gång erinra, att bergslagshemmanen i jordbruksafseende ej stå så högt som landslagshemmanen, och af samma åsigt synes äfven Stats-Utskottet vara, då Utskottet, sid. 16 af betänkandet säger: "Denna jemförelse (mellan bergslagshemmanen å ena sidan och landslagshemmanen å den andra) bör dock ske med varsamhet och med aktgifvande på den omständigheten, att bergsmanshemmanen i allmänhet torde vid deras skattläggning hafva varit mindre odlade än landslagshemmanen och derföre blifvit åsatta mindre grundränta, samt att de å bergslagshemmanen sedermera verkställda odlingar och andra förbättringar, som kunnat bidraga till det höga taxeringsvärdet, författningsenligt icke få föranleda till grundskatternas förhöjande." Jag har ansett mig endast behöfva påpeka detta yttrande för att visa, att taxeringsvärdet icke får läggas till grund för räntans förökande. Såsom bevis på att den ränta, som af bergslagshemmanen utgöres, redan nu mångenstädes är ganska dryg, vill jag erinra om ett par fakta, som jag under diskussionen i denna fråga vid sistlidne riksdag anförde och hvilka ej af någon bestriddes. Jag visade då genom debetsedlarne för år 1869, att det i Lerbäcks bergslag fanns ett hemman, som i ränta, efter helt mantal räknadt, betalade 50 R:dr och ett annat som erlade icke mindre än 100 R:dr, under det att, såsom af en annan talare upplystes, räntans högsta belopp på ett helt mantal i Blekinge län utgjorde 24 riksdaler, i trenne fögderier af Christianstads län 42, 33 och 30 riksdaler, i fyra fögderier af Malmöhus län 52, 52, 41 och 33 riksdaler, samt inom fyra sådana af Göteborgs län 56, 37, 34 och 26 riksdaler. Det finnes således, åtminstone i en af bergslagerna, hemman, hvilka redan nu äro beskattade mera än fyra gånger så högt som de hemman i Blekinge, hvilka betala den största grundräntan och ungefär dubbelt så högt som de högst beskattade hemmanen inom fyra i Malmöhus läns fögderi m. m. Hvad representanten från Dalarne i öfrigt yttrade, vill jag ej fästa mig vid, då jag ej kunnat uppfatta hans anförande i någon annan mening än som ett bevis på att det för *honom* tyckes vara blott och bart en opinions sak, huruvida i denna fråga någon billighet skall visas, eller om man skall anlita den strängaste åtgärd. Jag vill mot hans resonnement, hvars innehåll är, att, om tackjernstionen borttages, så skall endast af detta skäl en annan skatt åläggas, sätta de skäl för min åsigt, hvilka i Kongl. Maj:ts proposition finnas anförda af en man, hvilken opartiskt satt sig in i saken och deri lyckats bättre än mången annan — Herr Statsrådet Wærn — skäl, hvilka ock vunnit bifall af konungens öfriga rådgifvare, och vidhåller jag mitt förra yrkande.

Herr Edström: En talare från Stora Kopparbergs län har särskildt fäst sig dervid att medelvärdet å hemmanen inom bergslagen är så högt och i denna omständighet trott sig finna ett skäl för den åsigten att bergslagshemmanen borde i afseende på beskattning göras likställiga med landslagshemmanen. Jag vill då med ett par exempel söka ådagalägga, huru föga bevisande i afseende på hvarje särskildt hemmansvärde denna beräkning af medelvärdet är. I Lekebergs bergslag inträffade år 1869, att ett halft hemman, försvarligt bebygdt för tvänne åbor och för-

sedt med en areal af 400 à 500 tunnland jord, på auktion försålde till oskyld inopare för ett pris af 3,260 R.dr, och detta utan att köparen, hvilket annars ofta brukar inträffa, belastades med förbindelse att utöfver köpesumman lemna något underhåll, eller någon fördel åt säljare eller annor person. I motsats härtill finnes i samma trakt ett fjerdedels hemman, taxerad till 75,000 R.dr, således, efter hemmantalet till ett värde fyratiosex gånger så stort som det den nyssnämnda fastigheten eger, hvilken dock kan anses vara af medelgod beskaffenhet. Den som icke eger lokalkännedom om bergslagen i allmänhet och specielt Lekebergs bergslag, kan verkligen ej göra sig något begrepp om, i hvilken ytterligt stor grad jordbruket derstädes är eländigt och otacksamt i jemförelse med landslagens. Akerarealen är en obetydlighet, åkern består på många ställen af, jag kan säga skriftsand, väggrus och moss, åkerlapparne ligga spridda på många olika håll och frosten skadar nästan hvarje år grödan i större eller mindre grad. Hemmanen i bergslagen äro med ett ord i allmänhet mycket svaga och svårigheten för deras egare att kunna taga sig fram skulle således blifva ännu mycket större än den nu är, om de skulle blifva underkastade en förhöjning i beskattningen. Tager man i afseende på beskattningsfrågan Kongl. Maj:ts proposition till utgångspunkt — och de bördor, som enligt Stats-Utskottets förslag skulle åläggas bergslagen uppgå till mer än dubbla beloppet af hvad Kongl. Maj:t föreslagit — så skulle *redan detta Kongl. Maj:ts förslag* enligt jemförelse mellan kolumnerna "värde å tackjernstionde" m. m. "för hel bergslag" och "värde å half rotetfrihet" uti den större tabellen vid Utskotts-betänkandet, ådraga fyra särskilda bergslager, nemligen Lindes, Lekebergs, Lerbäcks och Nyeds, en ny beskattning af icke mindre än 3,849 R.dr 79 öre, hvilket, om räntan beräknas till fem för hundralet, i rundt tal motsvarar ett kapital af 77,000 R.dr, med hvilket belopp egendomarnes i dessa bergslager kapitalvärde således skulle komma att minska. Jag har under fjorton år varit bergsfogde i Lerbäcks f. d. bergsfögderi, hvilket äfven omfattade Lerbäcks bergslag, och under den tiden för Kronans räkning uppburit tiondetackjernet samt till följd deraf äfven måst söka att sätta mig in uti bergslagens privilegii-förhållanden. Jag har såväl genom den erfarenhet jag under denna befattning inhämtat som genom studium af riksdagarnes förhandlingar i ämnet under de tvänne föregående åren kommit till den öfvertygelsen, att frågan om bergslagens privilegier delvis dväljes uti ett dunkel, för att icke säga forntida mörker, som gör det till en absolut omöjlighet att uppställa några positiva rättsgrunder för dess bedömande och till följd deraf äfven för Riksdagen omöjligt att afgöra saken så, att full rättsvisa beredes alla och en hvar. Den sednaste lagstiftningen i ämnet är ej heller serdeles egnad att utreda saken. Kongl. Förordningen den 20 September 1859, på hvilken jag anhåller att få fästa Kammarrens synnerliga uppmärksamhet, förklarar, sedan uti ingressen anmärkts att alla mot förordningens innehåll stridande bestämmelser skola anses upphäfd, i första paragrafen, att "masugnar eller hyttor, stångjernsverk, manufakturverk och alla andra inrättningar, som afse tillgodogörande af mineralrikets alster och ej äro såsom handtverkerier att anse, skola i afseende å vilkoren för rörelsens utöfning hänföras till fabriker och således, utan inskränkning i fråga om tillverkningsbelopp eller arbets-

method, vara underkastade de stadganden, som angående fabrikers anläggning och drifvande, äfvensom beträffande der anställda arbetare, äro i allmänhet gällande.“ Sedan heter det dock i tredje paragrafen: “Vid hvad nu angående utsträckt frihet för jernstillverkningen blifvit stadgadt, är fästadt det förbehåll, att vederbörande inom bergslag, som af nämnda frihet sig begagna, skola vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som i behörig ordning kan vardas bestämd.“ Jag har såsom tjänsteman inom bergslagen haft enskild anledning att fästa mig vid denna författning, och det står ännu mycket lifligt för mitt minne, huru då hon utkom en hvar i bergslagen frågade sig sjelf och sin granne, hvaruti den omtalade inskränkningen kunde komma att bestå. Svaret blef icke funnet; men man trodde att någon upplysning derom snart skulle från predikstolarne erhållas. Författningen trädde i verksamhet den 1 November 1860, således löper nu det elfte året sedan hon började tillämpas, utan att man ännu fått den aldra ringaste visshet om hvaruti inskränkningen skall komma att bestå, i följd hvaraf man i bergslagen också numera öfvergifvit all tanke på att en sådan någonsin skulle komma i fråga. Författningen använder ordet “*inskränkning*”, d. v. s. bergsmansfriheterna skulle väl blifva minskade, men ej helt och hållet borttagna. Återgår jag nu till de nyssnämnda tre bergslagerna inom Örebro län — Lindes, Lekebergs och Lerbäcks — om hvilkas, eller i synnerhet de två sednares, förhållanden jag eger närmare kännedom, så finner jag, att dessa, i fall Kongl. Maj:ts proposition blefve af Riksdagen antagen, i stället för *inskränkning* uti privilegier icke allenast skulle blifva beröfvade hela beräknade värdet af återstående bergsmannafriheter, utan derjemte ålagda en helt och hållet ny skatt (half ordinarie rotering i stället för tackjernstionde) af tillsammans 2,016 R:dr 78 öre. Härtill kommer, att skatten skulle till öfvervägande del komma att drabba den jord, som har begagnat sig utaf den i 1859 års författning medgifna friheten; vidare att flertalet utaf dem, hvilka köpt jord efter 1859, består utaf personer, som till följd af sina förmögenhetsomständigheter endast kunnat förvärfva små hemmansdelar, således i allmänhet fattigt och torftigt folk. Det är således dessa, som den nya skatten i främsta rummet skulle komma att drabba. Staten har här att välja emellan, att antingen underkasta sig sjelf en relativt obetydlig uppoffring, beräknad till cirka 18,000 R:dr, eller också att utöfva den förnärmelsen mot de nuvarande egarne af bergsmanshemmanen att belägga dem med en förhöjd skatt. Att det förra alternativet är det som bör väljas och detta icke endast ur synpunkten af bergslagens intresse, utan af statens värdighet, detta är min fulla öfvertygelse; och då jag säger detta, ber jag på samma gång att få förklara, att jag här icke talat som sakförare för bergslagen — de förhållanden jag påpekat tillhöra jordbruket, ej bergsnärningen — utan i statens, till förekommande af obehag för det allmänna. Jag anhåller att med afslag å Utskottets utlåtande, Kammarerna behagade bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jan Anderson: Den som opartiskt följt med förhandlingarne i denna fråga vid de tvenne sednaste riksdagarne, är, som jag tror, ganska belåten med att på densamma få ett slut, och önskligt vore att äfven

representanterna från bergslagen vore ense om det förslag Stats-Utskottet i detta utlåtande afgifvit. En hvar, som sett huru olika frågan blifvit behandlad, huru delade tankarne om densamma varit, och huru till och med auktoriteterna sjelfva varit ganska tvehogse om sättet, hvarpå hon borde lösas, kan ej annat än önska framgång åt Utskottets hemställan. Denna innehåller, synes det mig, en ganska lämplig medelväg mellan å ena sidan de hårda och stränga vilkor, som af de tvenne föregående riksdagarnes Stats-Utskott blifvit tillstyrkta, och å den andra Kongl. Maj:ts till denna riksdag aflåtna nådiga proposition. Jag vill visserligen ej förneka, att det kan finnas vissa trakter af bergslagen, såsom t. ex. Nyeds bergslag, hvilka vid första påseendet kunna synas hafva äfven af detta Utskott blifvit för hårdt behandlade, men om man läser Utskottets betänkande i dess helhet, så tror jag att man skall finna, att Utskottet äfven i afseende på dem uppfyllt alla billiga fordringar. I slutet af klämman heter det nemligen: "att Riksdagen, vid anmälan af detta beslut må i underdånighet anhålla, att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande någon ytterligare lindring skulle i särskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad. Kongl. Maj:t behagade derom till Riksdagen göra nådig framställning." Skulle det visa sig, att lindring i de af Utskottet föreslagna onera verkligen på något ställe är af nöden, så är ju här anvisadt det sätt, hvarpå denna kan vinnas. Under sådana förhållanden kommer jag för min del att votera för bifall till Kongl. Maj:ts proposition och hoppas att Kammarens öfriga ledamöter skola göra detsamma.

Herr Johan Bergström: Om lämpligheten eller olämpligheten af tackjernstionden, som skatt betraktad, vill jag nu ej yttra mig, då ingen af de föregående talarne derom yttrat något, utan endast om det vederlag, som skulle i ersättning för tackjernstionden åläggas. Hvad nu vidkommer den del af vederlaget, som skulle utgöras af rotevakansafgiften, så har derom ej någon tvist uppstått, då Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag i detta afseende öfverensstämna. Beträffande åter den af Utskottet föreslagna grundräntan, så har såsom skäl för dess åsättande anförts af åtskilliga talare, bland andra äfven af en bland mina länskamrater, att billigheten fordrade, det bergslagerna åtog sig att utgöra den del af grundräntan, hvarifrån de nu äro befriade, eller med andra ord, hvad som nu i densamma brister. Jag her då att få erinra att det alldeles icke är afgjort, om någon sådan brist verkligen förefinnes. I den bergslag jag tillhör, uppgår räntan i medeltal till 64 R:dr på hemmanet, för somliga hemman till mera, för andra till mindre. Huruvida nu räntan i denna bergslag är för liten, torde vara svårt att bestämma, då det vid jemförelse med räntorna å hemman, belägna i landslag, visar sig att somliga af dessa ej hafva hälften så stor ränta som de ifrågavarande bergslagshemmanen, under det att andra deremot hafva mycket större. Men är det svårt att få reda på bristen, så följer också deraf att införande af likställighet hemmanen emellan svårligen låta sig göra, till och med icke ens mellan bergslags- och landslagshemman belägna inom ett och samma län. Af detta skäl anser jag för min del det vara bäst att bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Antager man återigen Utskottets förslag, så uppstår, oaktadt den nu föreslagna räntetilökningen är, i förhållande till den af Utskottet vid de

tvänne föregående riksdagarne tillstyrkta, billig, en stor svårighet, nemligen att finna sättet för åläggandet af denna tillökning. Räkntan skulle komma att betalas af andra personer, än dem, hvilka blifvit befriade från tackjernstionden. På detta skäl och det, jag nyss haft äran anföra, måste jag lemna Kongl. Maj:ts förslag företräde framför Utskottets och anhåller hos Kammaren om bifall till detsamma.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag har icke begärt ordet för att framställa något nytt förslag eller göra något yrkande, utan endast för att gifva tillkänna, att jag anser mig förhindrad att antaga Utskottets förslag, sådant det i betänkandet är uppställt. Utskottet har nemligen föreslagit, att de ifrågavarande hemmanen skola roteras till hälften mot annan roterad jord i samma län. Förhållandet är nu detta, att rotering aldrig blifvit af riksdagen ålagd, utan efter vederbörande hemmansegares åtagande och dertill antingen personligen eller genom befullmäktigade ombud, gifna samtycke. På detta sätt gick man till väga när Skåne roterades. Roteringen der, som är den sist verkställda i någon af landets provinser, skedde genom framställning från Kongl. Maj:t och frivilligt åtagande af de blifvande rotehållarne. Ännu finnas der åtskilliga hemman, som icke äro ordinarie- utan extra roterade, och detta just derföre att de ej velat gå in på ordinarie rotering. Under sednaste tiden hafva visserligen en mängd under Dylta svafvelbruk hörande hemman blifvit roterade, men denna rotering har skett utan riksdagens bifall af Kongl. Maj:t egenmäktigt. Riksdagen har således ännu ej ålagt någon rotering såsom ny skattetitel. Den rotering riksdagen hittills beslutit, har tillkommit på helt annat sätt, på helt andra grunder, än dem Stats-Utskottet här föreslagit, och jag kan derföre icke bifalla detta betänkande. Jag anser att en sådan väg som roteringsens förvandling till en enkel grundskatt på jorden ingalunda bör af Riksdagen beträdas och kan derföre icke rösta för bifall hvarken till Kongl. Maj:ts proposition eller Utskottets betänkande, utan får mitt votum blifva beroende på de yrkanden, som under diskussionen vidare kunna komma att framställas.

Herr Liss Olof Larsson: Jag tänkte icke då jag förra gången hade ordet att vidare yttra mig i denna fråga. Jag yttrade mig då mycket kort, emedan jag ej ville gifva orsak till någon långvarig diskussion, men då åtskilliga talare sedan dess uppträdt emot mig, och det ganska skarpt ändå, så har jag ansett mig nödsakad att ännu en gång för några ögonblick taga Kammarens tid i anspråk. Till en början får jag då säga, att jag nästan borde hafva funnit mig smickrad deraf, att dessa talare fäst sig så mycket vid hvad jag sagt — ty de hafva i sina anföranden nästan uteslutande slungat sina vredes skålar mot mig och jag skulle ju deraf kunna taga mig anledning att draga den slutsatsen att dessa talare tro det mina ord hafva någon afsevärd betydelse i Kammaren, hvilket naturligtvis å deras sida vore ett stort misstag, om de föreställde sig något sådant, men detta har antagligen ej varit händelsen, och jag måste naturligtvis antaga, att orsaken hvarföre de nästan uteslutande hållit sig till mig, att dessa talare föresatt sig att i denna fråga, som med skäl kan kallas deras, tala både vidt och bredt, och då jag varit den enda, som

uppträdt emot dem, så hafva de varit nog grymma att begagna mig såsom skottafva för deras häftiga anfall, och detta så mycket mer som de med stort skäl kan anse mig för den motståndare, som vore lättast att vederlägga och hvilken de således snarast kunde komma till rätta med.

Jag ber nu i korthet få egna ett par ord åt hvardera af mina motståndare. En af dem, Herr Rundbäck, yttrade att, då Kongl. Maj:t ville borttaga tackjernstionden mot vederlag af half rotevakansafgift, så ville han det också. Det torde dock icke vara så godt att veta hvad Kongl. Maj:t verkligen vill i denna fråga, ty för ett par år sedan ville han ett, nu vill han ett annat, så att endast af det skälet borde väl ingen kunna gå in på Kongl. Maj:ts sednaste förslag, isynnerhet som motivet till den Kongl. propositionen såväl 1869 som i år varit ett och samma, nemligen önskan att borttaga tackjernstionden, ehuru Kongl. Maj:t i år kommit till ett alldeles motsatt resultat mot för två år sedan, hvad vilkoren beträffar. Herr Rundbäck sade vidare, att, då man år 1859 borttog tackjernstionden för tillverkning utom och hälften af densamma inom bergslag, så ville man derigenom uppmuntra jernindustrien, ehuru resultatet blef, att man i stället qväfde henne derigenom att man bibehöll halfva tiondeafgiften inom bergslagen. Jag för min del tror deremot — och styrkes i denna åsigt af de handlingar, hvilka för mig och för oss alla varit tillgängliga — att då man år 1859 bibehöll halfva tackjernstionden inom bergslagen, bibehöll man jemt så mycket af densamma, som svarade emot bergslagens privilegier, och bergslagen kommo därför genom borttagandet af afgiften för tackjernstillverkning utom bergslag endast i likställighet med, ej i en sämre ställning än öfriga orter, der tackjern tillverkades. Hade man åter borttagit hela tionden inom bergslag men låtit privilegierna kvarstå, så skulle all täflan mellan tackjernstillverkarne utom och inom bergslag varit omöjlig, ty den som icke har privilegier kan ej uthärda täflan med dem som hafva sådana.

En annan talare från Nerikesbänken, som särdeles mycket sysselsatt sig med mig, har behagat yttra, att han med uppmärksamhet genomläst mitt anförande i detta ämne vid sistlidet års riksdag, men ej der kunnat finna några skäl för min med honom olika åsigt anförda, samt att jag skulle hafva sagt att hvad mina motståndare i saken yttrat endast vore löjligt. Hvad den sista delen af detta påstående angår, så vill jag ingalunda förneka att jag i fjor fällde ett sådant uttryck, men för det första gällde det endast den talare, emot hvilken jag nu vänder mig, ej mina motståndare i allmänhet och för det andra afsåg jag dermed ej hans då hållna anförande i dess helhet, eller med andra ord — hvad han yttrade i sak — utan endast den del deraf, i hvilken han beskref huru man i hans hemort till följd af dålig kommunikation måste flera miles väg på sin egen och grannens ko klöfja liken till kyrkan, således ej den sak han och de med honom lika tänkande förfäktade. Att jag åter i mitt anförande icke kunnat för min åsigt anföra några nya skäl som på honom varit afgörande, det är icke mitt fel, ty få tillräckliga skäl finnas för densamma framställda såväl uti Kongl. Maj:ts proposition till riksdagen 1869 som uti Stats-Utskottets utlåtande vid riksdagen sistnämnde år och år 1870, att jag hvarken kan eller anser nödigt anföra några nya. Samme talare har äfven tillåtit sig att uttala ett slags hot eller en varning mot mig,

då han antydde att det skulle kunna visas, att vi i Dalarne hade för litet grundskatter och att det derföre möjligen kunde ifrågasättas om vi ej borde få litet till. För min del tror jag dock, att någon fara i det afseendet ej förefinnes, ty om folket eller jorden i Dalarne är missgynnadt i många afseende emot större delen af det öfriga landet, så hvad skatter beträffar, kan vi nog mäta oss med hvilken annan som helst, och varnigen har derföre ej på mig haft åsyftad verkan. Slutligen undrade han öfver hvad jag skulle vilja, när det blefve fråga om aflösningsverket, huru jag hade tänkt mig denna sak. Den frågan anser jag verkligen vara temligen obehöflig, ty derpå svarade jag då jag förra gången hade ordet och jag anser mig icke behöfva upprepa hvad jag då yttrade. Han talade också om inom bergslagen timade olyckor och ansåg dessa vara så ömmande omständigheter att man redan derföre borde bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Som jag förmodar, har han ej med dessa "olyckor", afsett någon annan olycka, än den eldsvåda som för ett par år sedan träffade en af de kommuner, för hvilka han är representant. Den olyckan påpekade han redan i fjol, men han tog då lika litet som nu i betraktande, att en dylik olycka kan drabba äfven andra kommuner och att dessa om de äro så okloka som Lindeskommunen att icke hafva sin egendom brandförsäkrad för att undvika brandstodsafgift, råka ut för samma missöde som Linde, att gå miste om ersättning för skadan, utan att denna omständighet dock ännu ansetts såsom tillräckligt skäl för erhållande af skattelindringar eller skatteeftergifter. För öfrigt tyckes uppfattningen af hvad som är en olycka verkligen vara något olika, hvartill jag sluter deraf att det af en, af samme talare vid denna Riksdag väckt, motion synes, att man i hans ort anser det för en olycka, att en jernväg bygges genom en kommun, en åsigt som sannolikt icke torde vara den i landet i allmänhet herrskande. Då man begär lindring eller eftergift af något på andras bekostnad, borde man verkligen icke, så förekommer det mig åtminstone, ej vara så häftig och bitter emot den som vågar vara af en olika mening, utan äfven vara något human emot motståndarne.

Jag ville då jag förra gången hade ordet icke vara vidlyftig och skall ej heller nu göra mig skyldig till detta fel, utan vill endast förklara att jag, då inga nya skäl sedan sista riksdagen tillkommit eller under diskussionen blifvit anförda, ansett det för en pligt att icke ändra den åsigt jag då i frågan uttalade. Jag måste således fortfarande yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Odelbergs mot detsamma afgifna reservation och vill endast tillägga att, då flere talare här yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å Utskottets, jag icke kan biträda någotdera yrkandet, men att jag långt heldre tar Utskottets än Kongl. Maj:ts förslag i fall jag nödgas rösta dem emellan. Ty om man med rätta kan säga att Utskottets förslag ej innebär full rättvisa, så är detta i ännu högre grad förhållandet med Kongl. Maj:ts, ty utgör det förra endast half rättvisa, som jag anser det innebära, så utgör det sednare det endast till fjerdedelen. Den som icke vill bifalla hvad Stats-Utskottet tillstyrkt, kan således ännu mindre gå in på hvad Kongl. Maj:t föreslagit, såvida han nemligen vill vidhålla den ståndpunkt i frågan, som jag för min del anser vara den enda rätta och hållbara, rättvisans, ty från denna afviker Kongl. Maj:ts förslag i ännu högre grad än Utskottets.

Jag har visserligen antecknad åtskilligt af hvad andra talare yttrat emot mig och hvarå vore åtskilligt att svara, men som jag redan sagt, jag vill ej längre upptaga Kammarens tid, ty jag befarar att man redan hört så mycket man önskar i denna fråga, som jag önskar nu för sista gången måtte upptaga Riksdagens tid.

Herr Per Andersson från Westmanlands län: Efter den långvariga diskussion, som i detta ämne pågått, vill jag inskränka mig till det tillkännagifvandet att jag förenar mig med de talare, hvilka yttrat sig för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Carl Ifvarson: Efter det förslag Stats-Utskottet nu uppgjort och som afser efterskänkandet af såväl halfva räntan som halfva roteringsskyldigheten, hade jag verkligen föreställt mig att till och med representanterna från bergslagen skulle finna sig belåtna. Detta har dock icke inträffat och jag förundrar mig deröfver, ty förslaget är i mitt tycke så pass moderat, att de borde hafva funnit sig tillfredsställda dermed. Det är visserligen sannt att, enligt Utskottets förslag, halfva räntan och halfva roteringsskyldigheten komma att påföras bergslagerna — skatten från hvilken de hittills varit befriade — men det bör också å andra sidan tagas i betraktande, att, då fråga blir om affösning af vare sig den ena eller andra af dessa bördor, bergslagerna då befinna sig i samma kategori som öfriga delar af riket. Att på förhand eftersänka alltsammans kan väl icke vara billigt, då bergslagerna derigenom skulle utan alla uppoffringar hafva vunnit fördelar, för hvilka den öfriga icke privilegierade jorden antagligen måste lemna ersättning. Vid sådant förhållande tyckes det mig vara nästan orimligt af bergslagsrepresentanterna att nu vilja hålla fast vid det gamla. Anse de sig icke kunna antaga Utskottets förslag, så skulle jag önska att de yrkade på rent afslag, i fall de anse detta bättre och jag skall i så fall gerna gå denna önskan till mötes. I annan händelse tror jag verkligen att det är bäst att bifalla Utskottets hemställan.

Hvad en talare från Skåne här yttrat om lagligheten af den i frågasatta roteringen, håller, efter mitt förmenande, icke streck. Han sade, att roteringen hittills varit beroende på frivilligt åtagande af rotehållarne. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på att alideles samma förhållande, som det hvarom här är fråga, inträffat med utsocknefrälsehemmanen i Halland. Dessa roterades af båda statsmakterna, utan eget begifvande, till hälften af hvad den extra roteringen utgjorde, och hvad dem beträffar funnos dock på långt när icke samma skäl till eftergift som i afseende på bergslagerna förefinnas. Ty då qvittades endast en obetydlig personlig skatt, men nu är det fråga om en skatt, som, fastän den blifvit skild från jorden till vissa delar, dock ålegat hemmanen förut. Jag vill icke inlåta mig i något bedömande, huruvida detta förfarande var fullt lagenligt eller icke, men var det lagligt då, så är det också det nu. Förhållandet är i detta hänseende alldeles enahanda nu som då.

Att närmare inlåta sig i frågan anser jag olämpligt, ty för åstadkommande af en utredning af en så beskaffad sak som denna skulle erfordras icke

icke endast en förmiddag eller en dag, utan flera dagar eller kanske veckor. Frågan har dessutom vid flera riksdagar förevarit, så att jag tror att man verkligen kan säga, att hon erhållit all den utredning och utveckling, som kan åstadkommas. Utskottet har nu framlagt ett kompromissförslag och det bästa som kan göras för bergslagen är utan tvifvel att antaga detsamma, enär det sannolikt är omöjligt att på annat sätt få frågan löst. Jag skulle för min del helst hafva sett att representanterna från bergslagen sjelfva hade påyrkat bifall till Utskottets hemställan. Göra de det icke, så anser jag detta såsom ett bevis på att hvarje lösning af frågan är omöjlig och kommer då att än en gång begära ordet för att yrka rent afslag. Tills vidare vill jag emellertid inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Ehrenborg:

Herr Geijer: En talare från Dalarne har mot det af mig framställda förslaget anfört, att derpå skulle kunna tillämpas sista punkten af Utskottets hemställan eller: "att Riksdagen vid anmälan af detta beslut må i underdånighet anhålla, att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande någon ytterligare lindring skulle i särskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t behagade derom till Riksdagen göra nådig framställning". En sådan framställning kan dock, så vidt jag kan inse, endast afse speciela förhållanden, men icke ur hel bergslags eller flera bergslagers skyldigheter. Jag fortfar derföre i mitt yrkande, hvilket jag anser af behovet påkalladt, i fall rättvisa verkligen skall ske.

Herr Johan Bergström: Sedan jag nu förnummit, att Första Kammaren afgjort denna fråga genom votering i enlighet med Stats-Utskottets förslag, så vill jag för min del yrka bifall till detsamma och anhåller värdsamt att samma beslut äfven måtte blifva af denna Kammaren fattadt.

Herr Hagermarck: Såsom representant för en af de ifrågavarande s. k. privilegierade bergslagerna, och för den bland dem, som, om man jämför taxeringsvärdena å jorden, är aldri tyngst beskattad, med både ränta och rotering, får jag dock för min del sluta mig till Stats-Utskottets förslag, hvarigenom jag anser, att den länge omtvistade frågan bäst löses. Skulle någon orättvisa blifva begången derigenom, att vissa hemman blefve åsatta högre ränta än de rätteligen borde utgöra, så kan, efter mitt förmenande, denna till någon del jemnas genom att förändra dessa hemmans taxeringsvärden, en utväg, hvartill så väl bevillningsstadgan, som den i sammanhang dermed utfärdade instruktionen för taxeringsförrättningarne äfven gifva anledning. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Geijer: Jag anser mig böra nämna att, efter hvad jag nyss fått höra, Första Kammaren just nu behandlar frågan om Nyeds bergslag samt Gunnilbo och Heds socknar.

Herr Sjöberg: Som den näst föregående talaren meddelat Kammar-
 aren den upplysning, att frågan om Nyeds bergslag ännu icke är afgjord i
 Första Kammararen, så anhåller jag, att i afvaktan på underrättelsen om
 nämnda Kammarares beslut i detta afseende, hvilken underrättelse antagligen
 är att snart förvänta, få säga några ord i detta ärende. Jag tog mig
 vid förra riksdagen friheten att plåga Herrarne med ett mycket långt an-
 förande i denna sak; denna gången är det min mening att endast säga några
 få ord, äfven under förutsättning, att underrättelse om Medkammarens
 beslut angående Nyeds bergslag icke så snart skulle komma oss tillhanda.

Herrarne behagade erinra sig det sätt, hvarpå denna fråga först
 bragtes å bane inom den nya representationen. Kongl. Maj:t afstod till
 1869 års riksdag ett förslag grundadt på det af Kammar- och Kommer-
 kollegierna den 31 December 1867 i detta ämne afgifna underdåniga ut-
 låtande. Förslaget tillstyrktes af Stats-Utskottet, med undantag likväl i
 viss mån för så vidt samma förslag afsåg ofta nämnda Nyeds bergslag
 samt Gunnilbo och Heds socknar i Skinnskattebergs bergslag. Vid den
 derpå följande riksdagen kunde, med hänseende till den utgång frågan vid
 riksdagen 1869 rönt, Kongl. Maj:t icke gerna framkomma med ett nytt
 förslag. Frågan väcktes då till lif genom en motionär i Första Kammar-
 aren, som upptog Kongl. Maj:ts förslag i hela dess utsträckning. Samme
 motionär har sedermera blifvit ledamot af Konungens råd, och i sådan egen-
 skap har han, jag kan säga nästan fullständigt frånträdt de åsichter i frågan,
 han såsom endast ledamot af Första Kammararen hyste, och i stället fram-
 lagt ett förslag af innehåll, att de ifrågavarande privilegierade bergslagen
 skulle från utgörande af tackjernstionde befrias mot åsättande af så kallad
 half rotering, der de förut icke äro roterade. Nu är det visserligen, eller
 kan anses vara, en vigtig omständighet, att en ledamot af Stats-Rådet ändrar
 åsigt på den tid, som förlutit emellan den näst föregående och den inne-
 varande riksdagen; men, om denna omständighet i och för sig kan be-
 traktas såsom ett så väsendtligt argument i frågan, att den bör grund-
 lägga en helt annan uppfattning af sjelfva sakens beskaffenhet, detta är
 något, som jag för min del vill lemna oafgjordt. Jag har nu emellertid
 endast i förbigående fäst mig vid denna omständighet, emedan jag der-
 igenom kommer i tillfälle att kasta en hastig blick äfven på Utskottets
 förslag. När t. ex. Herr Chefen för Finans-departementet på de af honom
 anförda skäl finner, att ytterligare skatt icke bör påläggas bergslagen, så
 kommer han i fråga om roteringen till den i och för sig otvifvelaktigt
 alldeles obestriddiga slutsatsen, att, då alla böra i sin mån bidraga till
 landets försvar, bergslagens innevånare ej böra vara derifrån befriade,
 men anser dock billigheten fordra, att de ej åläggas mera än half rotering
 Nu skulle mot detta betraktelsesätt visserligen kunna invändas, att hvarje
 medborgare har skyldighet att i sin mån bidraga till icke allenast landets
 försvar, utan äfven till statens öfriga behof eller till hvad som fordras
 för att uppehålla den så kallade statsmaskinen; och man torde kunna
 säga, att den ena skyldigheten kan anses hafva ungefär lika betydighet
 som den andra; men om också den förra vore vigtigare än den sednare,
 så lär man i alla fall med skäl kunna ifrågasätta, om det rätta måttet
 här vid lag blifvit träffadt just genom åläggande af half rotering, eller om
 man icke med lika mycket skäl skulle kunna antaga, att det ur billig-

hetens synpunkt vore riktigare, att bergslagerna ålades endast en åttendedels, en sextonedels eller ännu mindre rotering. Jag har härmed endast velat antyda, att när man öfvergifver rättens ståndpunkt, så kommer man ovilkorligen in på godtyckets, och denna leder derhän, att man famlar i mörkret och fördjupar sig inom ett område utan begränsning för allahanda slags förutsättningar, önsknings och förslag. Det ena hagskottet blir då lika mycket värdt som det andra, och jag måste beklaga, att Kongl. Maj:ts nu i frågavarande förslag fört oss in på en sådan väg. Utskottet säger visserligen i motiveringen för sitt utlåtande, att äfven Utskottet ställt sig på billighetens ståndpunkt, men deruti ligger också orsaken, hvarföre Utskottets och Kongl. Maj:ts ståndpunkt ej kunnat blifva en och samma. Billighetssynpunkter finnas i oändlighet, och skulle vi vidare på sådan grund afhandla frågan här i Kammaren, så skulle vi kunna få en hel hop sådana der synpunkter utan all ända.

Det skulle visserligen kunna vara anledning för mig att yttra några ord, i anledning af hvad en och annan talare från bergslagen under diskussionen anført. Jag anser mig dock icke böra trötta Herrarnes tålmod genom något försök i den vägen, och i visst hänseende måste jag också bekänna min oförnöga att kunna besvara en del af hvad här blifvit yttradt, då många anmärkningar blifvit gjorda, hvilka, för att vederläggas, fordra en lokalkännedom, som ingen kan fordra att jag skall besitta. I likhet med dessa talare, och icke mindre varmt än de, önskar jag bergsnäringsen allt möjligt godt; och finge jag bedöma frågan endast ur den synpunkten, så skulle jag, i fall de dermed funne sig belätne, tillstyrka eftergift af tionden utan något slags vederlag. Ur den synpunkten betraktadt, må gerna hvilket förslag som helst, Utskottets, Kongl. Maj:ts eller hvilket annat, som innebär en verklig eftergift åt bergslagerna, gå igenom, men frågan bör, enligt mitt förmenande, ses ej endast från den sidan; man bör äfven besinna konsekvenserna af det ena eller andra förslagens antagande. Jag vill fästa uppmärksamheten på en utaf de aldra närmaste bland dem. Som Herrarne torde hafva sig bekant, finnas, utom nu i fråga varande för tillverkning af tackjern privilegierade bergslager, äfven så kallade ädlare verk, hvilka på sätt och vis vidröras uti det Stats-Utskottets inkomstbetänkande, som i sammanhang med nu förevarande utlåtande blifvit afgifvet, och der under rubriken "Blyverks-tionde" statens inkomster utaf dessa verk för nästkommande statsregleringsperiod äro beräknade till en summa af 93,000 R:dr. Om nu, eftergift af statens rätt till tackjernstionden sker i den af Kongl. Maj:t eller Stats-Utskottet föreslagna syftningen, så måste den omedelbara följden här af blifva, att eftergift framdeles måste göras äfven åt dessa så kallade ädlare verk. Ty att en eftergift, som kommit den ena delen af bergshandterings idkare till godo, icke äfven skulle medgifvas den andra delen, detta lär väl icke kunna på något sätt försvaras. Detta såsom ett exempel på de närmaste följderna. Hvad följden kan blifva i afseende på grundskattväsendet i allmänhet, derom anser jag alldeles öfverflödigt att erinra; den skall otvifvelaktigt snart nog visa sig, och anspråken skola då också med så mycket större styrka framträda och kunna göra sig gällande.

Då jag nu erhållit den uppgiften, som efter all anledning kan anses vara riktig, att Första Kammaren beslutit att till aftonens sammanträde

uppskjuta vidare behandlingen af frågan om Nyeds bergslag, så anser jag mig icke vidare böra uppehålla Kammarens tid, för den händelse att Kammaren redan nu före middagen skulle vilja afgöra detta viktiga ärende. Jag har med detta korta anförande endast velat framhålla, att jag icke ändrat åsigt i frågan, utan fortfarande vidhåller den jag förut yttrat. Det rätta är ändå det, som uti detta fall, likasom i alla andra, bör göra sig gällande; modifikationer, eftergifter kunna sedermera vid tillämpningen ega rum, och troligen finnes det endast en tanke derom, att allt, som i den vägen kan med fog göras, också bör göras. Detta mål är också afsedt i den sista punkten af Herr Odelbergs reservation, till hvilken jag, i likhet med Herr Liss Olof Larsson, ansluter mig, ehuru jag mot andra punkten af Herr Odelbergs förslag skulle kunna framställa en anmärkning, hvilken jag likväl så mycket mindre vill utveckla, som jag är öfvertygad om, att frågans utgång i denna Kammare numera kan sägas vara bestämd.

Herr Geijer: Jag har ånyo begärt ordet, endast för att i min förra uppgift om Första Kammarens beslut i denna fråga få göra den rättelse, att Första Kammaren, med bifall till Utskottets hemställan i öfrigt, beslutit att till aftonens sammanträde uppskjuta behandlingen af frågan angående Nyeds bergslag i Wermlands län, samt den del af Skinnskattebergs bergslag i Westmanlands län, som består af Gunnilbo och Heds socknar.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med derunder gjorda yrkanden framställde Herr vice Talmannen propositioner först på bifall till Utskottets hemställan, vidare på bifall till Herr Geijers förslag, dernäst på afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts nädiga proposition i ämnet och slutligen på afslag å Utskottets merberörda hemställan och bifall till den af Herr Odelberg afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

Af dessa propositioner förklarade Herr vice Talmannen den förstnämnda, eller den på bifall till Utskottets förslag, vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd. För bestämmande af kontrapositionen genomgick Herr vice Talmannen ånyo öfriga återstående yrkanden och förklarade ja öfvervägande för den mening, som framställdes för bifall till Kongl. Maj:ts nädiga proposition. Men äfven om kontrapositionen äskades votering, och då Herr vice Talmannen tillkännagaf, att Herr Geijers yrkande dernäst hade flertalet för sig och alltså torde böra antagas till motproposition i voteringen om kontraposition, blef en ytterligare votering begärd. Följaktligen komme, för att erhålla sistberörda motproposition, först att voteras mellan Herr Geijers yrkande och Herr Odelbergs reservation, enligt följande omröstningsproposition:

Den som till kontraposition i voteringen om kontraposition för hufvudvoteringen öfver Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 b antager yrkandet att, med bifall till Utskottets hemställan i öfrigt, derjemte måtte beslutas att Nyeds bergslag i Wermlands län samt den del af Skinnskattebergs bergslag i Westmanlands län, som består af Gunnilbo och Heds

socknar, icke vidare må utgöra bergslag, men att likväl någon förändring i dessa orters rotering eller beskattning därför icke må ega rum,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition i förstnämnda votering antagen deras mening som yrka:

- 1:o) att skyldighet inom privilegierad bergslagsort till utgörande af bergslagstionde äfvensom af skatte- och hyttegälsjern må för framtiden upphöra, emot det att de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af bergslag förunnade, indragas;
- 2:o) att förändringen må genomföras medelst hufvudsaklig tillämpning af de grunder därför, som Kongl. Kammar- och Kommers-kollegierna uti sitt den 31 December 1867 afgifna underdåniga utlåtande föreslagit, dock så att lindring må kunna medgifvas i öfverensstämmelse med de för hemmans förmedling gällande grunder;
- 3:o) att de nya rättsförhållanden, som af denna förändring kunna nu blifva en följd, må komma att inträda med början af år 1872;
- 4:o) att vid anmälan af detta beslut Riksdagen må i underdånighet anhålla att, derest vid de de sålunda bestämda skyldigheternas påförande någon ytterligare lindring skulle i enskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t täcktes derom till Riksdagen göra nådig framställning;

och sedan denna votering utfallit med 40 ja och 74 nej, dernäst för kontrapositionens bestämmande omröstning att anställas mellan Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet och Herr Odelbergs reservation, enligt denna voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 b antager deras mening, som, med afslag å Utskottets hemställan, yrka, att Kongl. Maj:ts nådiga proposition i det ämne, hvarom förevarande utlåtande handlar, måtte bifallas;

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antagen deras mening som yrka:

- 1:o) att skyldighet inom privilegierad bergslagsort till utgörande af bergslagstionde äfvensom af skatte- och hyttegälsjern må för framtiden upphöra, emot det att de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af bergslag förunnade, indragas;
- 2:o) att förändringen må genomföras medelst hufvudsaklig tillämpning af de grunder därför, som Kongl. Kammar- och Kommers-kollegierna uti sitt den 31 December 1867 afgifna underdåniga utlåtande före-

slagit, dock så att lindring må kunna medgifvas i öfverensstämmelse med de för hemmans förmedling gällande grunder;

- 3:o) att de nya rättsförhållanden, som af denna förändring kunna nu blifva en följd, må komma att inträda med början af år 1872;
- 4:o) att vid anmälan af detta beslut Riksdagen må i underdånighet an-hålla att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande, någon ytterligare lindring skulle i enskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t täcktes derom till Riksdagen göra nådig framställning;

samt, efter det att sistnämnda votering utfallit med 44 ja och 74 nej, slutligen hufvudvotering att ega rum mellan Utskottets hemställan och Herr Odelbergs reservation enligt följande för denna votering uppsatta proposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 41 b,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit:

- 1:o) att skyldighet inom privilegierad bergslagsort till utgörande af bergslagsstionde äfvensom af skatte- och hyttegälsjern må för framtiden upphöra, emot det att de förmåner, som dylik ort af Kronan haft sig i egenskap af bergslag förunnade, indragas;
- 2:o) att förändringen må genomföras medelst hufvudsaklig tillämpning af de grunder därför, som Kongl. Kammar- och Kommers-kollegierna uti sitt den 31 December 1867 afgifna underdåniga utlåtande föreslagit, dock så att lindring må kunna medgifvas i öfverensstämmelse med de för hemmans förmedling gällande grunder;
- 3:o) att de nya rättsförhållanden, som af denna förändring kunna blifva en följd, må komma att inträda med början af år 1872;
- 4:o) att vid anmälan af detta beslut Riksdagen må i underdånighet an-hålla att, derest vid de sålunda bestämda skyldigheternas påförande, någon ytterligare lindring skulle i enskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Kongl. Maj:t täcktes derom till Riksdagen göra nådig framställning;

Denna slutliga votering visade 79 ja och 39 nej; och hade Kammarerna följaktligen bifallit Utskottets hemställan.

Kammarernas ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 4 e. m., men sammankommo åter

Kl. 6 e. m.

§ 5.

Vid nu punktvis skedd föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 a, angående beräkningen af statsverkets inkomster, blefvo Utskottets samtliga hemställanden och beräkningar af Kammaren bifallna och godkända; och lades till handlingarne såväl hvad Utskottet i punkterna 6 och 7 anmält som äfven Utskottets slutliga yttrande angående de extraordinarie inkomsterna.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af gällande stadganden rörande försäljning af vin.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 24) i anledning af återremiss i fråga om tillägg och förändring i Kongl. cirkuläret till konsistorierna i riket den 9 Februari 1844, angående konsistorienotariernes uppbördsprovision.

Utskottets förra hemställan:

Bifölls.

Utskottets sednare hemställan:

Härvid anförde:

Herr Abraham Rundbäck: På samma gång jag får tillkännagifva det jag med min röst biträdt det beslut, som fattats rörande första punkten af förevarande utlåtande, vill jag deremot på det bestämdaste afstyrka bifall till den nu föredragna andra punkten, hvartill jag har så mycket större anledning, som Utskottet icke anført ett enda skäl för sin i densamma gjorda hemställan. Utskottet hade först bort visa, att konsistorienotariernes rätt till uppbördsprovision vore orimlig, obillig och olämplig; men det har Utskottet icke gjort, och jag tror det skulle hafva varit svårt för Utskottet att kunna göra det. Ty när våra civila och militära uppbördstjenstemän ega rätt till sådan provision, så är det icke heller obilligt, att de ecklesiastika tjenstemännen hafva en dylik rätt sig beviljad. Vidare borde Utskottet hafva visat, att det besvär desse konsistorienotariere hafva i och för sin uppbörd icke är så stort, att de för detsamma förtjena den ersättning som utgöres af provisionen. Jag vågar dock tro, att deras besvär i många fall är så stort, att Utskottet icke ens kunnat göra sig någon föreställning derom, och exempelvis vill jag nämna upp-

börden af kollektmedel för kyrkobyggnader i riket. Konsistorienotarierna hafva för denna uppbörd att mottaga stamböcker och sända dem till alla kontrakt inom stiftet, sedan mottaga dem tillbaka och bokföra de influtna medlen, hvilken bokföring skall underkastas konsistorii granskning, samt slutligen öfversända medlen till vederbörande domkapitel. Detta visar tydligen, att konsistorienotariens besvär med uppbörden är tillräckligt stort, för att göra honom förtjent af ersättning. Att ersättningen för närvarande icke är för stor i förhållande till besväret vill jag dessutom genom ett exempel visa. Inom Wexjö stift hade nemligen konsistorienotarien år 1869 endast 54 R:dr 28 öres inkomst för uppbörden af kollektmedel till, som jag tror, tolf kyrkobyggnader. Vidare har Utskottet icke lemnat Kammaren någon utredning, huruvida konsistorienotariens lön är så stor, att den ensam ger desse tjänstemän tillräcklig inkomst, om ifrågavarande sportler borttagas. Detta hade Utskottet dock äfven bort göra, ty om lönen icke är tillräcklig, så skulle ju följden af sportlernas indragning blifva den, att Riksdagen i stället finge anvisa särskildt vederlag i form af löneförhöjning, och således borde Kammaren redan nu veta, hvad följden af ett bifall till denna punkt kunde blifva. Då Utskottet emellertid icke visat detta, så tillåter jag mig upplysa Kammaren om både lörens och uppbördsprovisionens belopp för konsistorienotarien i Wexjö stift. Hela uppbördsprovisionen besteg sig år 1869, det sista för hvilket räkenskaperna blifvit afslutade och granskade, till 115 R:dr 41 öre, hvilket är en mycket liten summa, så att man möjligen skulle kunna tycka, att det icke mycket gjorde, om en sådan inkomst toges bort; men hela löneinkomsten utgjorde också, enligt konsistorii officiella uppgift till Kongl. Maj:t, endast 1,577 R:dr, ordinarie och extra ordinarie inkomster sammanträknade, hvilket belopp är så ringa, att det icke tål vid att minskas med så mycket som 115 R:dr 41 öre. Snarare torde det behöfva ökas, aldra helst som göromålen ökats, i samma mån folkskolorna och elementarläroverken vunnit en allt större utveckling.

Slutligen har jag äfven ett annat formelt skäl, som ensamt är tillräckligt att motivera afslag, nemligen att, sedan vi i första punkten velat hos Kongl. Maj:t anhålla om tillägg till 1844 års cirkulär rörande konsistorienotariernes uppbördsprovision, det vore orimligt, om vi ytterligare både Kongl. Maj:t att helt och hållet upphäfva detta cirkulär.

Herr Westerdal: Det skäl Utskottet lagt till grund för sin hemställan i sednare punkten ligger hufvudsakligen deri, att man ansett allt sportelsystem böra, så vidt möjligt är, undvikas. Att konsistorienotarierna haft så små inkomster, som siste talaren visat, har Utskottet icke kunnat förmoda; men Utskottets hemställan innebär emellertid endast, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida det låter sig göra att deras uppbördsprovision helt och hållet borttages, hvilket ju förutsätter, att om Kongl. Maj:t ansåge dem icke kunna beröfvas motsvarande inkomst, men ändock ville upphäfva sjelfva uppbördsprovisionen, Kongl. Maj:t då täcktes framlägga förslag till Riksdagen om beviljande af lämplig förhöjning i lönen. Således kan jag icke finna att detta skäl upphäfver det riktiga i Utskottets hemställan. Dessutom har Utskottet mera ställt sig å konsistorienotariernes sida i detta hänseende och tagit i betraktande, att inom

några år vore kanhända de ingående kollektmedlen så ringa och obetydliga, att provisionen blefve så godt som ingen; det vore ju då en fördel för konsistorienotarierna att redan nu, medan uppbörden är någorlunda stor, få löneförhöjningen, mot mistad uppbördsprovision, beräknad efter nuvarande förhållanden. Således tror jag, att ett bifall till denna punkt skulle lända konsistorienotarierna sjelfva till större fördel än ett afslag.

Emellertid tror jag icke, att Utskottets ledamöter vilja hålla så strängt på sin egen hemställan i denna punkt. För min del har jag dock ansett mig böra åtminstone tillstyrka, om ock icke bestämdt påyrka bifall till densamma.

Med Herr Westerdal instämde Herr *Johannes Andersson* i Knarreвик.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag tror, att man i allmänhet borde undvika sportelsystemet för tjänstemäns aflönande, och hvad särskildt nu ifrågavarande fall beträffar, så tror jag alldeles icke, att det vore någon våda för konsistorienotarierna, om punkten bifölles. Utskottet har ju endast föreslagit en anhållan till Kongl. Maj:t att taga i nådigt öfvervägande, "huruvida icke för dem, som hädanefter erhålla konsistorienotariatetjänst, all rätt till uppbördsprovision å kollektmedel må kunna borttagas", och jag är viss att, om detta bifalles, Kongl. Maj:t nog skall tillse att deras rätt icke blir för nära gången. Alltså yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Uhr: Jag har begärt ordet, derföre att en konsistorieledamot, som nyss yttrade sig, blifvit alltför öm om sin konsistorienotarie, af farhåga att denna skulle komma att svälta ihjäl, om, såsom han antog, genom bifall till detta förslag en stor del af notariens inkomster borttoges. Jag tror, att denna hans förutsättning hvilar på ett misstag. Så vidt jag kan förstå, innebär Utskottets förevarande hemställan ingalunda något försök att i ringaste mån rubba konsistorienotariernes ekonomiska ställning. Det är endast emot det oriktiga i det sportelsystem, som är med deras inkomster förbundet, Utskottet uttalat sig, och detta är det Utskottet af principiella skäl vill hafva försvunnet. För min del är jag i detta hänseende fullkomligt af samma mening som Utskottet, och jag anser för öfrigt, att tjänstemännen i allmänhet borde vara så lönade, att *allt* sportelväsende kunde upphöra.

I allt fall har Utskottet alldeles icke sagt, att all rätt till uppbördsprovision å kollektmedel skall borttagas. Utskottet hemställer endast, att Riksdagen skulle anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, *huruvida* nämnda rättighet må kunna upphöra; — och finner Kongl. Maj:t, att detta icke kan ske utan särskild godtgörelse för mistade sportler åt ifrågavarande tjänstemän, lärer Kongl. Maj:t icke underlåta att derom göra framställning hos Riksdagen. Det är således klart, att genom detta förslag konsistorienotariernes rätt icke kan komma att lederas. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Ljunggren: För min del må jag bekänna, att jag verkligen så förstått Tillfälliga Utskottets betänkande i dess nu föredragna del, att

det alldeles icke varit Utskottets mening med dess här gjorda hemställan att på något sätt åstadkomma förminskning i de löneinkomster, af hvilka konsistorienotarierna för närvarande äro i åtnjutande.

Händelsen är nemligen den, att för 8 à 10 år tillbaka — jag minnes icke så noga — infordrades från notarierna och amanuenserne vid rikets konsistorier uppgift å deras löneförmåner, i ändamål att reglera lönerna på ett jemnare och för alla dessa tjänstemän i förhållande till deras tjänstegrad mera likartadt sätt. Vid detta tillfälle blefvo äfven de sportelinkomster, om hvilka nu är fråga, särskildt uppgifna och vid regleringen tagna i beräkning, hvadan jag är öfvertygad, att om en underdånig skrifvelse i här antydd syftning kommer att aflåtas af Riksdagen, och Kongl. Maj:t gillar den tanke, som för densamma ligger till grund, Kongl. Maj:t ej lärer underlåta att till Riksdagen ingifva förslag till ersättning för den förlust i inkomster, som förslaget genomförande skulle tillskynda ifrågarvarande tjänstemän.

För att emellertid undanrödja hvarje anledning till farhåga i detta hänseende, kunde ju mellan orden: *må* och *kunna* insättas orden: *mot ersättning*, och med denna förtydligande förändring anser jag någon betänklighet ej böra möta för ett godkännande jemväl af Utskottets sednare hemställan; anhållande jag hos Herr vice Talmannen om proposition i sådan syftning.

Herr Gumælius: Med anledning af den sednaste talarens yrkande, att i slutet af den nu föredragna sednare punkten af betänkandet skulle insättas orden: *mot ersättning*, har jag velat fästa uppmärksamheten uppå, att ett sådant tillägg icke lärer vara behöfligt. Utskottets hemställan afser ju endast en anhållan hos Kongl. Maj:t att taga i öfvervägande, *huruvida* den rättighet till uppördsprovision, hvarom här är fråga, må kunna borttagas. Om således Kongl. Maj:t finner, att, i händelse ändring i antydd syftning skall kunna ega rum, för en eller annan konsistorienotarie eller låt vara för ett flertal af dem någon förhöjning i lönen erfordras, lärer Kongl. Maj:t icke underlåta att taga denna fråga under pröfning och derom göra den framställning, som omständigheterna påkalla.

Särskildt har af en talare blifvit framhållet, hurusom en konsistorienotarie, för hvilken han intresserade sig, hade obetydliga inkomster, — så vidt jag hörde rätt, endast omkring 1,500 R:dr om året. Å andra sidan har jag hört uppgifvas, att en annan konsistorienotarie anses tjena för vid pass 8,000 R:dr årligen, till följd deraf att han åtnjuter ansefliga sportler. Om så är förhållandet — hvilket jag dock icke med bestämdhet känner — föreställer jag mig, att denne notarie utan afsaknad kan undvara den del af sina sportelinkomster, som här åsyftas, under det att för dem, som vid samma befattning äro mindre väl aflönade, ett tillägg till lönen kan behöfvas.

Jag hemställer om bifall till betänkandet i denna del.

Herr Jöns Rundbäck: Det har blifvit sagdt, att i Sverige man betalar elfva riksdaler för att se efter hvart den tolfte tagit vägen, och om någonsin detta yttrande skall ega tillämplighet, så är det för visso i

fråga om insamlingar till nödlidandes fördel och till andra ändamål genom stamböcker och kollekt. Uppbörderna är här vid lag så dyr, att, om man ville göra sig besvär att se till hvad den kostar, så skulle man helt säkert blifva förvånad. Jag är derföre öfvertygad om, att Riksdagen gjorde bäst uti att afskaffa hela detta sätt att uppsamla bidrag. Ett förslag, hvilket, såsom det här föreliggande, icke afser något annat än att främtaga konsistorienotarierna all rätt till uppbördsprovision af så beskaffade medel, utgör, äfven efter min öfvertygelse, endast ett palliativ, som icke tjänar till någonting. Om jag kunde framställa ett sådant yrkande — hvilket jag icke kan, till följd af motionens lydelse och ämnets beskaffenhet —, skulle jag i stället vilja föreslå aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse med anhållan, att förklaras måtte, det inga kollekt finge upptagas i landet, emedan dermed förenade kostnader äro så stora, att de mångdubbelt uppväga den supponerade fördelen af dessa insamlingar. Jag hoppas dock, att den dag skall komma, då Riksdagen inser nödvändigheten att taga initiativet till ett afskaffande af detta sätt att uppsamla medel för vissa ändamål med allt det trassel och de omkostnader, som af detsamma föranledas; — och på den grund att jag hyser förhoppning om en sådan reform, yrkar jag nu afslag å betänkandet i dess här föredragna del.

Herr Åke Andersson: Jag får tillkännagifva, att jag för min del vill godkänna Tillfälliga Utskottets förevarande betänkande i dess helhet.

Väl har en talare förmenat, att det skulle innebära en orättvisa emot konsistorienotarierna, i händelse Riksdagen hos Kongl. Maj:t gjorde en underdånig anhållan i den syftning, som Utskottets nu föredragna sednare hemställan innefattar. Men jag anser deremot, att en så beskaffad framställning från Riksdagens sidu endast är en enkel handling af rättvisa, helst jag är förvissad, att Kongl. Maj:t tillser, att reformen icke genomföres på sådant sätt, att konsistorienotariernas rätt förnärmas.

Den värde talaren befarar naturligtvis, att, om all rättighet till uppbördsprovision borttages, dessa notarieplatser hädanefter icke skola kunna vid inträffande ledighet återbesättas. Men nog tror jag, att dessa likasåväl som andra tjänster ändock icke skola blifva otillsatta utan säkerligen erhålla många sökande, äfven om ifrågavarande sportler försvinna.

En annan talare här bakom mig förklarade åter, att det vore skäl att taga bort alla kollekt. Detta bestrider jag. Ty om sådana frivilliga bidrag icke finge insamlas, huru skulle det då gå med många människor i landet, hvilka hemsökas af olyckor och således kunna blifva i behof af dylikt understöd. Jag tror — hvilket ock erfarenheten visat — att hvar och en, efter råd och förmåga, gerna och af godt hjerta vill lemna sin skärf, då nöden och orständigheterna sådant fordra. Deremot fruktar jag, att, om ingen förändring i nu gällande stadgande härutinnan ävåga-bringas, folket skall komma att betänka sig mer än en gång, inu det följer sitt hjertas maning i detta fall, då det ser huru det går till vid uppbörden af kollektmedlen åt nödlidande och finner, huru vissa tjänstemän ockra på nöden och medlidandet genom att räkna sig sjelfva till godo en betydlig andel af sådana insamlingar, som dels för enskilda provinser inom riket egt rum för att i någon mån bispringa de nödlidande, och dels

vid den sista insamlingen, då det gällde det olyckliga Frankrikes sjuke och i fält sårade söner, af hvilka insamlade medel konsistorienotarierna icke aktade för rof att för sitt besvär med desamma göra sig betalde med flera hundra riksdaler.

Jag behöfver icke yttra mera för att visa det berättigade i Utskottets förslag, utan slutar jag med yrkande om dess godkännande i sin helhet och utan förändring.

Herr Carlsund: Mine Herrar, jag har biträdt Utskottets förslag egentligen därför, att den allmänna välgörenheten är en så ömtålig blomma, en sensitiva, som lider af att vidröras af omilda händer; och just på grund deraf anhåller jag, att Herrarne äfven måtte lemna den här af Utskottet gjorda framställningen sitt bifall.

Vidare anfördes ej. Herr vice Talmannen framställde propositioner på bifall dels till Utskottets förslag i oförändradt skick och dels med den af Herr Ljunggren påyrkade förändring samt slutligen på afslag, och förklarades den förstnämnda af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Utskottets förslag hade alltså utan förändring blifvit af Kammaren bifallet; skolande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, berörda beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

§ 8.

Bordlades första gången:

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 17, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning angående förändrad lydelse af 2 kap. 11 § Strafflagen, än äfven enskilda motioner i samma ämne;

N:o 18, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 15, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en förordning angående sparbanker;

Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner; samt

Andra Kammarens *Tredje* Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 25), i anledning af en utaf Herr J. Rundbäck väckt motion, N:o 68, om tillägg till Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864, angående utvidgad näringsfrihet.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag rörande de under §§ 2, 3 och 4 härofvän antecknade ärenden.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömbalen beviljades:

Herr F. Pettersson från Calmar län under åtta dagar från den 7 i denna månad; och

Herr Jonas Jonasson under åtta dagar, likaledes från den 7 dennes.

Kammarens ledamöter åtskiljdes klockan 7 e. m.

In fidem.

H. Husberg.

Lördagen den 8 April.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad och protokollsutdrag för den 5 dennes rörande de beslut, som fattats i anledning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 a. Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3 och Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 24

§ 2.

Föredrogs, men blefvo andra gången bordlagda:

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 4;

Lag-Utskottets betänkanden N:is 17 och 18 samt utlåtande N:o 19; och Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1. I fråga om tiden för slutliga behandlingen af sistnämnda utlåtande beslöt Kammaren, att detta ärende skulle till afgörande förekomma Måndagen den 17 innevarande månad.

§ 3.

Derefter föredrogs och bordlades, likaledes andra gången, Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 25).

§ 4.

Anmäldes till bordläggning följande nu inkomna ärenden:
Stats-Utskottets utlåtande och memorial: